

P. A. DE GÉNESTET.

TAALBONDSTUDIE 1911

ZESTIG VERZEN

VAN

DE GÉNESTET

UIT „LAATSTE DER EERSTE”

met Inleiding en Aantekeningen

door

J. KAMP, Lit. Doc.

UNIE LEES- EN STUDIE-BIBLIOTHEEK,

Uitgave van „HET WESTEN”-Drukkerij, Bus 196, Potchefstroom.

1911.

VOORREDE.

Onze Taalbond-publicaties verschijnen dit jaar — en zullen voortaan verschijnen — in de „Unie- Lees- en Studie- Bibliotheek.” Ze horen daar thuis, want het doel van die serie is: langzamerhand onze Afrikaanse markt te voorzien van blijvende uitgaven, óók ten behoeve van literaire studie. Om ten behoeve van allerlei kringen, ook deze uitgave blijvend te maken, wordt er een grote oplage van gedrukt.

Van de aanvang af, heeft de Pers onze „Taalbond- Studien” met ingenomenheid begroet. Wij zijn erkentelijk voor de vele waardevolle beoordelingen. Toch is van verschillende kant de vraag gedaan, of onze methode van behandeling niet al te zeer afweek van „de gebruikelijke”, en of wij soms niet wat „te ver” gingen.

Daarom achten wij het onze plicht thans een korte verklaring te geven van ons standpunt omtrent:

Studie van Verzen.

Eerste eis voor de Studie van Poëzie — daarover zal wel geen verschil zijn — is het grondig verstaan van taal en vorm der Verzen, als enige toegangsweg tot hun inhoud. Woord en zin moeten daartoe op de voet gevolgd worden. Waar de student die moeite ontziet, blijft zijn kennis van de Verzen haar ondergrond missen, en zal zijn studie slechts weinig profijt afwerpen voor de verrijking van zijn taalschat. Parafraseren kan men licht te ver drijven. Daar is poëzie, waaraan een prozamen niet raken kan en mag; dat moet de student van meet af goed inzien. Doch bij poëzie, als De Génestet's, die geen hoge verbeeldingsvlucht neemt, kan het een goed hulpmiddel zijn alle konstruksies, die bij eerste lezing moeilijk voorkomen, in proza over te brengen. Dat is de beste proef voor: *verstaan* of *niet verstaan*. Wij hebben een voorbeeld van zulke behandeling gegeven bij het eerste vers: *Terugblik*.

Waar voorlichting nodig was van historische of geografiese aard, of omtrent Europese en specifiek Hollandse toestanden, hebben wij die gegeven, zo vol en ruim mogelijk. Anders zijn wij te werk gegaan bij moeilijke vers-konstruksies. Een hoogst enkele maal hebben wij zelf een duidelijker lezing gegeven. Meestal hebben wij vragen gesteld, die de student kunnen leiden tot zelf-vinden. „Voorkauwen” is verderf voor alle studie.

Evenzo: Woorden door de Dichter in ongewone zin gebruikt, hebben wij verklaard. Voor alle andere verwijzen wij naar een goed woordenboek (Elffers-Viljoen of van Dale), dat op de tafel van een Taalbond-Student niet ontbreken mag.

Doch, zoals gezegd, dit alles heeft slechts betrekking op het *verstandelijk uitpluizen* van taal en vorm, het *materieel verstaan* van de inhoud der Verzen.

Echte Literatuur-Studie mag daarbij niet blijven staan; ook niet voor de beginner.

Literatuur is een reflex van het leven. En vooral de Dichtkunst heeft de *hoge zending*, ons te vertolken de intieme fluisteringen van het leven in ons en òm ons. Wat echte poëzie ons geeft, is uiting van het binnenleven des dichters, en richt zich tòt, doet een beroep òp onze eigen persoonlijke gewaarwordingen en zieningen. Zij is een sprake uit de mens tot de mens. Gevolgelijk moet alle Literatuur-onderwijs in hoofdzaak daartoe strekken dat het de student gewenne, met de uiting eens dichters tot zijn, eigen binnenleven in te keren. Uitgaande van deze leidende gedachte, stellen wij hem dan ook bij de behandeling van verzen telkens voor de vraag: Hebt ge de gewaarwording, die de dichter hier vertolkt, wel eens ervaren bij u zelf, en hebt ge het toen ook zo diep gevoeld? Of: hebt ge, wat de dichter hier tekent, wel eens waargenomen in 't leven rondom u, en hebt ge 't toen ook zo mooi gezien? En ziet ge wel, hoe de dichter erin slaagt dat alles in weinige woorden zó mooi en zó raak te zeggen, dat het in uw binnenste dóórtrilt?

Dit is o.i. de *reële*, en dus de aangewezen weg, om op te leiden tot de rechte waardering van poëzie. Alle technische studie van Verzen moet slechts hulpmiddel zijn tot dit doel. Zó studerende, zal de lust voor literatuur-studie aangewakkerd worden, en zal geleidelijk het besef zich ontwikkelen van wat *echt* en *mooi* in Verzen is, en wat het *niet* is.

Gevoel, Verbeelding en Diksie — deze drie zijn het, die de woorduiting tot *kunst* maken. Aan dat beginsel hebben wij streng vastgehouden. En waar, in de onderhavige verzen, deze drie saamwerken, om een mooi geheel te creëren, hebben wij getracht de aandacht van de student daarvoor wakker te roepen; evenzo, waar ook maar één van die drie elementen een zuivere klank geeft.

Maar omgekeerd ook hebben wij de vinger gelegd op Verzen of gedeelten van Verzen, waar de Dichter:

aanstellerig sentiment wil doen doorgaan voor echt dichtertlik gevoel (als o.a. in *Kinderloos*, of in de slotregels van 't *Haantje van de Toren*).

Of waar zijn Diksie in verbeeldingrijkheid al te zeer te kort schiet, of zelfs beneden het peil van goed proza afdaalt (als o.a. in gedeelten van *Op reis*, *De Engel bij het Graf* en in *Neen nimmermeer zelfs niet*).

Of waar hij in plaats van *verbeelde ziening* ons dogmatisch, filosofie, redenering of vernuft geeft (als o.a. in *Kunst en Evangelie*, in een gedeelte van *Twee Levensbeelden*, in *Opvoeding*, *Pieteit* e.a.)

In het laatste geval hebben wij niet geschroomd ook kritiek te oefenen op de inhoud der Verzen. De Dichter is zeer na verwant aan de Filosoof; ook hij brengt ons zijn levens- en wereldbeschouwing, al doet hij het op een andere wijze. Daarom behoort hij ook tot de geesten, die „beproofd” moeten worden. De student wenne zich gerustelijk eraan dat te doen: natuurlijk ieder van *zijn eigen* standpunt. Een pittig element van literatuur-studie is het proeven van de geesten en tijden. Maar altijd onder de reserve: *Kunst blijft kunst*, ook al onspruit ze uit een geest, die de onze niet is.

Met de Diksie hangt ten nauwste saam het rythme. Van scanderen hebben wij niet veel werk gemaakt. Beter dacht ons een enkele maal (als o.a. bij het vers: *Morgen bij de Duinen*) te trachten enige grondbeginselen te geven omtrent het wezen van het rythme.

Wij geloven niet, dat wij in vorige uitgaven „te ver” gegaan zijn. En, wat deze uitgave betreft, bij de niet zeer diepe poëzie van De Génestet is het gevaar van „te ver” gaan, al zeer gering.

Doch *ver* of *niet ver*, wij trachten steeds de wijze les van Beets te behartigen: „Zaai korrels, man. Stuif niet met meel.”

Voor wenken en opmerkingen van Kollega's houden wij ons ten zeerste aanbevolen.

Potchefstroom.

J.K.

P. A. DE GÉNESTET.

I. Zijn Leven en Dichtwerk. II. Zijn Tijd.

III. Zijn Poezie.

I. **LEVEN EN DICHTWERK.**—De Génestet werd de 21e November, 1829, te Amsterdam geboren. Hij verloor vroeg zijn ouders en werd opgevoed ten huize van zijn voogd, de kunstschilder, J. A. Kruseman. Na afloop van de Latijnse school, ging De Génestet theologie studeren aan het Seminarium van de Remonstrantse Broederschap.

In Desember 1851, was zijn studietijd ten einde, en toen publiceerde hij zijn eerste verzen, onder de titel van **Eerste Gedichten**.

Deze bundel bevat de gedichten van zijn 16e tot zijn 22e jaar. We leren de jonge dichter eruit kennen, zoals hij toen was en altijd gebleven is: een man van een blij gemoed, open voor de vreugden van het leven, dankend zijn God voor al wat hij daarvan genieten mocht:

Daar zijn in 't leven van die vriendelijke dagen,
Die ons de koude borst verwarmen door hun gloed,
De hemel brengen in het zoekende gemoed,
Die alle twijfel, alle donkerheid verjagen,
Die ons verjongen, ons vervoeren van genot,
De sluimerende droom des harten doen ontwaken,
En bijna weer tot kindren maken.

(*Uit mijn Dagboek.*)

Laat het strooien hoedje zwieren
Op 't kastanjebruin!
Pluk een knopjen in uw tuin:
Dierbre, wij gaan lente vieren
Op het hoge duin.

Wij gaan juichen, wij gaan danken
Onze rijke God,
Die uit bloemen weeft ons lot,
Die ons harte vult met klanken
Van het blijdst genot.

(*Lente.*)

Zijn blijde gemoedsgesteldheid is intussen niet vreemd aan de ernst des levens, zoals hij zelf erkent:

Neen, in 't grote rijk der smarte
Ben ik lang geen vreemding meer;
In mijn pas ontloken harte
Klinkt een stem reeds van weleer.

(In gelukkige Dagen.)

Ook komt in deze vroege poëzie al om 't hoekje gluren: de ondeugend-kritiese geest, die zo kenmerkend is voor de betere poëzie van de dichter. Het beste staaltje daarvan levert *Het Schotje*, een vers, dat te veel toelichting vereist, om het hier te citeren. Wij bepalen ons tot een ander voorbeeld.

Ziehier de eerste verzen van „*t Latijnse School*“:

Latijnse school, Latijnse poort!
Gezegend en gezellig oord,
O, wereld vol illuzie!
Vol lust en grievē en lief en leed,
O, wereld, die ik nooit vergeet,
Vol vriendschap en vol ruzie!

O zoete bluf van 't eerst Latijn,
O heerlijkheid, de tolk te zijn
Corneliū Nepotis!
Te voelen. als men verzen schrijft,
Dat men altoos een bengel blijft,
En dat de Rektor groot is!

O lieve standjes voor de poort!
Mooi meisjes in haar vree gestoord,
Die langs de singel kuierden;
Waar onvermoeid, om klokke twee,
Nos patriae deliciae
Nog een kwartiertje luierden!

Uit deze verzen blijkt, hoe de jonge dichter vol frisse levenslust is. Daarom temeer trekt het de aandacht, als we in de laatste verzen van dit gedicht reeds die scherpe neiging tot kritiek zien uitkomen:

Nu kruipt of wandelt elk zijn gang,
En kent zijn wereld—zijn belang;
Nu leven we „in disputis.“
De goede dagen zijn geweest,
En uitgespeeld het korte feest.
Amoēnae juventutis!

Sinds werd het leven politiek,
Moraal, kritiek en polemieck!
Maar—spijt de fraaie vormen—
't Is alles leugen, kunst of kool—
Ik wou weer naar 't Latijnse school
Katheders gaan bestormen!

Bijna alle verzen van deze eerste bundel munten uit door vlotheid, eenvoudigheid en klaarheid van zeggings; een grote verdienste, gelijk wij nader zien zullen. Maar opwellingen uit een diep dichter-gemoed biedt deze poëzie nog niet. De kritiek prees dan ook alleen de vorm.

Eén gedicht echter, *De Sint Nikolaas Avond*, dat ook tot 's dichters vroegste periode behoort,—en nog altijd voor het beste van al zijn verzen gehouden wordt—was om bijzondere redenen in de vroegste uitgave van *Eerste Gedichten* niet opgenomen.

In 1851 verliet De Génestet de school, en in 1852 trad hij in het huwelijk met Mejuffrouw Henriette Bienfait (spr. Bjenfe), met wie hij kort daarna zich vestigde te Delft, als predikant van de Remonstrantse Gemeente.

Zijn huwelijk werd gezegend met vier kinderen. Toen het eerste zoontje geboren was—„het jongetje geboren in de Mei”—begon zijn teergeliefde Henriette te kwijnen; enige maanden later bezweek zij, spoedig door haar zoontje gevolgd.

Die slag was beslissend voor De Génestet. Ondanks zijn wankelende gezondheid was hij steeds een trouw en volijverig arbeider geweest in zijn ambt. Verzen als:

„Op, uit uw armstoel, naar dat strodak in de verte!”

staan daar niet alleen als opwekking tot anderen, maar ook als getuigenis van De Génestet's eigen levenspraktijk.

Doch na die zware slag aarzelde hij niet meer zijn ambt neer te leggen. Hij vestigde zich te Amsterdam, Daar maakte hij voor de pers gereed zijn tweede bundel poëzie, die verscheen onder de titel **Laatste der Eerste**, en zijn derde bundel: **Leekedichtjes** genoemd.

In het voorjaar van 1861 vertrok hij tot herstel van zijn gezondheid naar het dorpje Rozendaal in de bosrijke provincie Gelderland, doch die verplaatsing baatte niet meer; hij overleed daar in Julie van hetzelfde jaar, nog geen 32 jaar oud.

Indie tweede bundel, **Laatste der Eerste**, zingt De Génestet van al het lief en leed, dat zijn deel was, en van wat hij waarnam in het leven rondom hem.

De hoofdtrekken, die wij in zijn jeugd-poëzie aantoonen als kenmerkend voor 's dichters persoonlijkheid, n.l. een blij-

moedige geest, hoge levensernst en een ondeugend-kritiese kijk op mensen en toestanden, vinden wij in deze poëzie van zijn rijpere jaren terug—nog verscherpt.

Het diepst uit zijn gevoelig gemoed opgeweld zijn ongetwijfeld *Liede* en *Komen en Gaan*, beide gedicht kort na de dood van zijn vrouw.

Vreemd klinkt die titel: *Laatste der Eerste*. De dichter wilde ermee zeggen: De poëzie die ik hier publiceër is wel mijn tweede bundel, maar behoort wat aard en gehalte betreft, nog geheel tot diezelfde periode, waaruit mijn *Eerste Gedichten* voortkwamen. Doch aan die periode reken ik mij nu ontgroeid. Van nu af aan hoop ik iets anders, iets hogers te geven; daarom noem ik deze bundel: *Laatste der Eerste*.

De Leekedichtjes nemen een zeer eigenaardige plaats in in de Nederlandse Letterkunde. Het zijn grotendeels Puntgedichten, rakende de toenmalige toestanden in Staat en Maatschappij en Kerk; van de Kerk het meest; daarvoor was De Génestet predikant.

Zelf leidt de dichter deze bundel bij het publiek in met deze versregels:

AAN DE LEZER.

Broeder, die dit boekje leest,
'k Heb gerekend op uw geest.
Zoeke of legge uw oordeel in
't Vluchtig rijm, de rechte zin!
Zegt ook rijm voor rijm niet veel,
Kleintjes maken hier 't geheel,
Tal van dichten 't ééne Dicht,
Dat úw tijd u stelt in 't licht,
Schildert wat men hoort en ziet
Op des geestes wijd gebied,
En hoe 't staat met menig man
In ons Hollands Kanaän;
Welk een geest in onze lucht
Streeft en woelt en zint en zucht;
En de feilen van de dag
Die men niet bedekken mag.
't Boekje heeft zijn plicht gedaan,
Spoort het ú tot denken aan—
Zo 't u leren kan noch stichten,
Denk: 't zijn ook maar leekedichten!

De Génestet's kritiese kijk op mensen en toestanden komt in deze bundel het sterkste uit.

II. DE GENESTET'S TIJD. De dichter is geboren in 1829 en gestorven in 1861. Zijn jeugd en zijn werktijd vielen dus in de Letterkundige periode van 1830—1880, die een tijdperk van betrekkelijke bloei voor de Nederlandse Letteren was.

De Genestet's voornaamste tijdgenoten op letterkundig gebied waren: Da Costa (†1860), v. Lennep (†1868), Ter Haar (†1880), Ten Kate (†1889), Multatuli (†1887) Busken Huet (†1886) en Potgieter (†1875).

Vooraf met Da Costa, Beets en Busken Huet, kwam De Génestet in persoonlijke aanraking. Van Lennep was de lievelingsdichter van zijn eerste periode, zoals blijkt uit het vers: „Morgen is mijn dichter jarig.”

Een bijzondere gesteldheid van De Génestet's tijd dient hier nader besproken, n.l. de beweging op godsdienstig en kerkelijk gebied. Want De Genestet's poëzie is daar vol van.

Destijds begon het *Modernisme* op te komen, d.i. een godsdienstige richting, die al sterker en sterker ging tornen aan het gezag van de Bijbel, als het geopenbaarde Woord Gods. Sommige toongevers van die richting lieten ten slotte alle geloof varen, en enigen van hen, die predikant waren, zeiden tevens de kansel vaarwel; als b.v. de bovengenoemde kritikus Busken Huet, en een ander literator, Dr. A. Pierson.

De Génestet nam met heel zijn hart deel aan die beweging, maar ging niet zover als de genoemde mannen. Hij mocht al zijn instemming betuigen met de verwerping van de Bijbel als gezaghebbende openbaring—Zijn gemoed bleef behoefte gevoelen aan godsdienst, al zou hij ook een God dienen naar eigen begrip. En over zijn halfverscheurde Bijbel zou hij zich blijven heenbuigen, al was het maar om eruit te „ziften” wat „zijn ziel” erkennen zou als „'t hemels goud.”

Deze opvatting van De Génestet is de grondtoon van een groot deel zijner verzen. (Welke in het bijzonder?)

Onder de verzen van die aard zijn er, waarin niet de dichter De Génestet dicht en zingt, maar waarin de moderne theoloog het woord neemt, om ons in rijmbetogen zijn theologiese dogma's te verduideliken, ondersteund hier en daar door in-vectieven aan 't adres van andersdenkenden. Zulke redeneringen, al staan ze ook op rijm, lokken natuurlijk tegenredening uit, en dat is al bewijs genoeg, dat ze *geen poëzie* zijn. (Zie b.v. Biblia.)

Maar *anders* staat het in dit opzicht met een van de laatste verzen uit Leekedichtjes: *Peinzensmoede*. Juist om dit verschil te doen uitkomen citeren wij het in zijn geheel:

PEINZENSMOEDE.

Daar is geen Priester,
Die Hem verklaart!

In raadslen wandelt
De mens op aard.

Wie 't Licht van Heden
Ook jublend eer',
Dit licht doet smachten
Vooral—naar meer!

Want ach, wat nevel
Van Dwaling vlied'—
De Zon der Kennis,
Zij schijnt hier niet.

Mysterie—'t leven!
Mysterie—'t lot!
De schepping predikt
Geen liefdrijk God.

Natuur—wat deert haar
Uw vreugde, uw leed?
Ze is zielloos lieflik
En reedloos wreed!

En Hij, die allen
Is vóórgegaan,
Liet zonder antwoord
Ons Waarom staan!

Het eind der wijsheid
Blijkt altoos meer;
Wij weten weinig—
Te weinig, Heer!

Maar toch, al gloeit soms
Mijn hoofd van smart—
In U, mijn Schepper,
Vertrouwt mijn hart.

Niet ómdat alles
Uw Liefde ontdekt,
Maar óndanks alles,
Dat twijfel wekt!

Trots 't onverklaarbre
Dat huivren doet,
En 't onbewijsbre
Der hoop, die 'k voed!

Trots ieder raadsel,
Het Kwaad zó groot,
De smart zó schriklik,
Trots rouw en dood....

Ja toch, ik mene
Dat ik Uw hand
Wel speurde in 't leven—
Uw Vaderhand;

En dat mijn ziele,
Ter stille nacht,
Uw stem wel hoorde,
Zo teer, zo zacht.

Na vuur en stormwind
Zweefde ook soms mij—
Schoon geen Elia—
De Heer voorbij....

Uw starrenhemel,
Hij trekt mijn oog,—
Als 't woord des Heiligen
Mijn hart omhoog!

Ik smacht, vermoeide
Van 's levens loop—
Mijn hope is weemoed,
Mijn weemoed hoop!

En 'k geef mij over,
Met blind geloof,
Aan U de Vader,
Wie niets me ontroof!

Daar is geen Priester,
Die U verklaart—
Doch U zoekt niemand
Vergeefs op aard.

In dit vers komt de worstelende twijfelaar in De Génestet tot diepdoorvoelde uiting. Hier legt de dichter de roerselen van zijn veelbewogen gemoed zo voor ons open, dat wij *meelvoelen* in zijn klacht om wat hij zocht en niet vond. Dáárom is dit vers *echte poësie*, en dáárom legt het 't zwijgen op aan alle kritiek van wie anders denken. Poëzie blijft poëzie, ook al ademt ze een geest, die de onze niet is.

III. DE GÉNESTETS POËZIE. De eerste uitgave van *Laatste der Eerste* liet de dichter voorafgaan van een voorrede, waarin hij sprak van:

„een poëzie, zich bewegend binnen zekere kring van gedachten en gevoelens, niet zeer ruim, niet zeer hoog en vrij alledaags; familie-poëzie, voor ieder begrijpelijk, gemeenmoedelijk, niet te diep, niet te stout.”

Met die kwalifikasie heeft De Génestet het stempel gedrukt op zijn eigen poëzie. Zo zijn z'n verzen. En het pleit voor de nuchtre waarheidszin van de dichter, dat hij zo onbevengend oordelen kon over zijn eigen werk. Trouwens—we zeiden het reeds—ook met de titel „Laatste der Eerste” bedoelde de dichter reeds uit te drukken de verwachting, dat hij nu een andere, hogere periode van dichtertlike produksie tegemoet ging. In een gesprek met de kritikus Busken Huet heeft hij nadrukkeliker nog die verwachting uitgesproken. Dat was in April, 1861, doch in Julie van datzelfde jaar nam de dood hem weg, zodat het hem niet eens vergund was, ook maar de eerste hand te leggen aan die zo hoopvol tegemoet getreden taak.

Zo heeft de vroeggestorven zanger ons niets kunnen nalaten dan wat hij zelf bestempeld heeft als familie-poëzie, of *Onder-onsjens*.

Maar ook deze soort poëzie heeft haar eigenaardige bekoring. Zulk een dichter zingt van de aandoeningen en gewaarwordingen, in hem gewekt door de dagelijkse levenservaringen; ervaringen, die voor een groot deel ook de onze zijn, of waarin wij ons gemakkelijk verplaatsen kunnen.

Ik put mijn stof uit geen bestoven foliant,
Maar 'k nam gedurig toch een aardig werk ter hand,
Een boek vol poëzie en proza, diepte en klaarheid,
Vol onzin en vol geest, vol laster en vol waarheid:
Voor wie maar lezen wil, is 't altijd bij de hand
En in gezelschap soms biezonder amusant,
Een werk vóór iedereen dóór iedereen geschreven,
Vol studie, vol natuur: 't is, hoorders, 't is?—*Uw leven*.

Zo zingt De Génestet ons van zijn *St. Nikolaas Avond*; 't geldt tevens van al zijn poëzie. Op het welbekende terrein van zijn en ons dagelijks leven wandelt de dichter De Génestet met ons om. Daarom neemt hij ons zo gemakkelijk in zijn vertrouwen; daarom volgen wij hem zo gaarne en leren ongemerkt van hem dat dagelijks leven tederder te voelen en mooier te zien.

Als zulke poëzie ons „pakken” zal, dan moet haar vorm even stil en eenvoudig zijn als haar inhoud. Bij De Génestet is dat zo. Nooit tracht onze dichter aan zijn stille poëzie

kracht of glans bij te zetten door het gebruik van hoge of forse taal. Dit loopt trouwens altijd op mislukking uit. Heel wat dichters hebben door zulk pogen het eenvoudig goede in hun poëzie ongenietelijk gemaakt.

Men ziet het dikwels bij proza-schrijvers en bij dichters, dat zij woorden en beelden gebruiken, die niet bij de inhoud passen; die ze gedachteloos ontleen aan de rijke schat van hun taal. Dit gaat wel eens zover, dat de woorden weglopen met de gedachte, en het beeld met de verbeelde zaak.

Wilt ge voorbeelden?

In een studie over De Génestet spreekt Prof. Jan Ten Brink van de velen, „die geloven, dat *de wijde, wilde wereld* de naam van De Génestet niet zal prijsgeven aan *de wervelwinden van onverschilligheid en verguising.*”

Nu vraagt toch elk nuchter lezer: Wat heeft „de wijde wereld” te doen met een eenvoudig dichter als De Génestet, wiens poëzie maar bij een zeer klein getal wereldbewoners bekend is? En waar is die „wijde wereld” in eens zo *wild* van geworden?

Niets is zo aktie-loos en roerloos als onverschilligheid, en daarentegen niets zo vol van driftige beweging als een wervelwind. Wat ter wereld wil die schrijver dan uitdrukken met „wervelwinden van onverschilligheid?” En dan dat geweldige woord *verguisen*, dat zoveel zeggen wil als: met verachting bejegenen. Luther, Calvijn, Gallilei en andere geweldige strijders zijn verguisd. Maar wie—of hij nu van De Génestet's poëzie houdt of niet—denkt er aan zo'n gemeedelijk en vreedzaam man te *verguisen*?

Ziet ge wel, dat hier de woorden met de gedachte op de loop gaan? En dat *gemis aan eenvoudigheid* hier met zich brengt: *gemis aan waarheid*?

Een voorbeeld uit de poëzie zullen we ontleen aan De Génestet zelf. Dat moge vreemd klinken, terwijl we juist aan het betogen zijn, dat De Génestet's poëzie vrij is van die fout; maar wij haasten ons er bij te voegen, dat het aan te halen voorbeeld de uitzondering is, die de regel niet breekt maar bevestigt.

In zijn vers aan „De Hollandse Jongens” lezen wij de volgende regels:

En daagt niet van uw heldre wangen,
In 't vrolijk blosjen op uw koon,
Een morgenstond, wiens middagschoon
Ons neevlig duister gaat vervangen?

De dichter begint met de „vrolieke blos” op de wangen van de Hollandse jongens te vergelijken bij een blozende morgenstond. 't Zou nog gaan, als het daarbij bleef. Maar nu

laat hij zich door het eenmaal opgevatte beeld zover meeslepen, dat hij die morgenstond laat „dagen” van de wangen der knapen; en dan laat hij die morgenstond aangroeien tot middagschoon, en dat middagschoon laat hij „ons neevlig duister” vervangen; welke laatste uitdrukking hij nog bovendien in *figuurlike* zin verstaan wil hebben.

Hier gaat dus het beeld op de loop met de verbeelde zaak. De eenvoudigheid is weg¹ en de waarheid is weg. Daar blijft niets over dan ijdele woordenklank.

Dit voorbeeld is het enige, dat wij in De Génestet's verzen zouden kunnen aanwijzen. En tot meerdere verontschuldiging voegen wij eraan toe, dat het voorkomt in het *eerste* vers van zijn *eerste* bundel, en dat het geschreven werd toen hij nog geen 17 jaar oud was.

Wel vinden wij in zijn latere poëzie hier en daar een holle dichterlike frase, die, als we ze op de keper beschouwen, onze lachlust opwekt, zoals in „Een kind geboren in de Mei“:

„De God der Lente spreide
U rozen voor de voet.,”

Of erger in „t Haantje van de Toren“:

„Daar geurden rozen in haar ziel, een nachtegalenkoor
Sloeg in haar reine borst.“

(Stel u voor: zo'n tuin-affaire in iemands „ziel“ en „borst“!)
Doch, wij herhalen, dit is uitzondering bij De Génestet. Waarheid en eenvoud zijn over 't geheel het kenmerk van zijn dichterlike zeggng.

Natuurlik kunnen en mogen de tekortkomingen van De Génestet's verzen niet worden weggestopt onder de generale lofspraak van dichterlike eenvoud. Ook die eenvoud heeft zijn perken, en als die overschreden worden, zijn we op het gebied van het proza, meestal van het *slechte* proza. Dat dit bij De Génestet nog al eens voorkomt, hebben we aange-toond bij onze bespreking van verzen als: *Neen, nimmermeer zelfs niet, Op reis, De Engel bij het Graf*, e.a.

Een doorlopende tekortkoming van De Génestet's verzen is, dat ze het verrassende dichterwoord, de verbeeldingrijke zeg-ging missen. Wat dit betekent, hebben wij met een voorbeeld toe-gelicht onder het vers: „Vrienden op het kerkhof.“

De Franse dichter, Alfred de Musset, van wie De Génestet veel hield, placht met het oog op zijn eigen poëzie te zeggen: „Mijn glas is klein, maar ik drink eruit.“ Dat is ook de leidende gedachte van De Génestet geweest, en het bewijst, dat hij de moed had, om zichzelf te wezen. Hoeveel aan-leiding tot kritiek er ook zij, deze niet geringe keer omt hem toe.

ZESTIG VERZEN

UIT

„LAATSTE DER EERSTE.”

1854—1860.

TERUGBLIK.

Wat wij wensen, willen, streven,
Hoger geest gebiedt.
Vrije mens. uw weg, uw leven
Maakt ge u zelve niet.
's Aadlaars vlucht heeft vaste perken,
Waar hij henen schiet,
De Almacht neigt de wil des sterken
Als de wind het riet.

Leg de grond voor—luchtpaleizen!
Op der plannen kaart
Merk de weg, die gij zult reizen;
Wijd en schoon is de aard!
Kies uw lot en zoek uw wegen,
Bij uw eigen licht! . . .
Maar verwacht een God van zegen,
Die uw gangen richt!

Om ons, in ons werkt en fluistert
Hoger geest en macht,
Die ons stuwt en buigt en kluistert
Met geheime kracht.
't Leven is vol wonderwoorden,
Ruisende uit de vert,
En onzichtbre liefdekoorden
Trekken 't mensenhart.

Laat de knaap in 't leven stormen
Met zijn vrijheidsleus.
Wanen zich tot man te vormen
Naar zijn fiere keus—
Straks komt daar een uur in 't leven,
Dat de mens zich vraagt:
Wie zijn weg stiert en zijn streven?
Wie hem leidt en draagt?

Over 't land van zijn verleden
Slaat de zwerver 't oog;
In gepeinzen en gebeden
Vaart zijn geest omhoog:
Wie toch heeft zijn slingerpaden
Naar zijn haard geleid?
Uit zijn dromen en zijn daden
Wie dees vrucht bereid?

In zijn vaart, wie hield hem tegen,
Met een stroohalm? Wie,
In een uur van smart of zegen,
Boog zijn hart, zijn knie?
Wie heeft bergen weggeschoven
Voor zijn matte voet?
Wie tot hopen en geloven
Kneedde zijn gemoed?

Speelden onbekende machten
Met zijn hart, zijn lot?
Of wel leidden hem gedachten
Van een zeegnend God?
O, wie scheidt de omstandigheden?
Wie het toeval? Wie
Uit verwarring—orde, vrede,
Licht en harmonie?

Levensraadslen, die ons jagen,
Zalig, die het woord,
't Antwoord op uw grote vragen
In zijn leven hoort!
Almacht, Liefde, Trouw, Genade,
Zalig, die uw hand
Ziet of weet op al zijn paden
In het vreemde land.

DE LIEFSTE PLEK.

Elk heeft een plekje op aarde
Hem dierbaar bovenal,
Een landstreek of een gaarde,
Een dorpje of een dal,
Een plekje, waar hij blijven
En vrede zoeken wou,
Waarheen zijn dromen drijven
Met stille liefde en trouw

Voor mij, schoon mijn verlangen
Soms dwaalde heinde en veer:
Al hoorde ik toverzangen
Aan 't dichterlike meer;
Al staarde ik op de reize
Vol plannen wel in 't rond,
En sprak na lang gepeize:
Zo hier ons kluisje stond!—

Toch, Hollands rozetuinen,
U bleef mijn hart verpand;
Op Hollands blonde duinen
Prijs ik mijn eigen land!
U heb ik uitgelezen,
Mijn bos en duin en dal,
Daar half mijn thuis mocht wezen,
U eer ik, bovenal!

Neen, frisse bloemengarde,
Zo needrig maar zo rijk,
In vriendelijkheid op aarde
Geen plekjen u gelijk!
Laat schoner oorden spreken
Van kracht, van majesteit,
Mijn uitverkoren streken,
Gij ademt: lieflikheid!

Waar rijzen zoeter geuren?
Waar mengelt de avondstond
Zo vriendelijke kleuren,
Zo lieflik bruin en blond?
Ik weet geen lentedreven
Zo rijk aan melodij;
Waar had ook 't jonge leven
Een blijder glans voor mij!

Wij plachten hier te dwalen
Zo menig, menig uur,
Ik ken hier al uw talen
En stemmen mijn natuur!
'k Versta de teedre woorden
Van weemoed liefde en lof,
Die ruisen in de akkoorden
Van deez' uw milde hof!

'k Weet wat de koeltjes kozen
Des morgens in onz' tuin,
Des avonds met de rozen,
De rozen van het duin;
Wat, als de najaarsvlagen
Hier dwarlen door het hout,
De sombre dennen klagen,
Die dichtren van het woud.

Mijn zielsgeheimen weten
Drie plekjes in het bos,
Daar wij zoete uurtjes sleten
Op 't geurig, krakend mos.
Waar 't lelietje der dalen
Ginds welig opwaart schiet,
Daar zongen nachtegalen
Ons 't eerste lieddelied!

O lusthof mijner ziele,
Goed plekje, mij zo waard,
Hoe wel mijn snoeren vielen
Ginds bij mijn hof en haard,
Ik mag toch ook belijden
Dat ik u stil betreur,
En dat mijn hart bij tijden
Hijgt naar uw rozegeur!

Ik zoek u telkens weder:
Dan, met een traan, een lach,
Gedenke ik lang en teder
De schone levensdag,
Die 'k leefde in deze gaarde,
Beminnend en bemind,
Bij al mijn liefste' op aarde
En,—God, uw dankbaar kind!

Dan fluistren de avondwinden
Mij zangen van weleer,
'k Hoor namen van mijn vrienden...
'k Zie al mijn jonkheid weer;
Dan klaag ik aan mijn duinen
Mijn opgegaarde smart,
En 't lied uit de eikekruinen
Stort balsem in mijn hart.

En ware ik Heer in 't leven,
Neen, neen, ik scheidde niet;
'k Bleef nestlen in deez dreven
En zong u lied op lied.
Ik leefde van mijn dromen
En nederig fortuin,
In schatw van de eikebomen,
Ginds aan de voet van 't duin.

En niemand zou daar vragen:
Hoe welkte uw poëzij...
Een bloem van korte dagen—
Nog vóór het zomertij?
Neen, 't hart is vol verhalen,
Vol zangen mijn gemoed—
Maar 'k dierf de lucht der dalen,
Die 't lied ontluiken doet!

Bloemendaal, 1854.

KINDERZIN.

't Klein volk, dat buiten zich zo vrij
In 't leventje verheugde,
't Is, nu 't weer oprukt, even blij:
In stad wacht nieuwe vreugde!

Grootmoeder is niet wel gemutst,
Daar geen der dartle kleenen,
Die zij bedroefd ten afscheid kust,
Zelfs met één oog kan wenen.

Wie als een kind zijn dag geniet,
Zal nooit zijn dag beklagen
En schept, wat kome, in 't nieuw verschiet
Weer altijd nieuw behagen.

(RÜCKERT.)

DE PROEFSTEEN.

Wat ge op aard begint, begeert,
Eerst het hart tot God gekeerd!
Want een proefsteen is 't gebed,
Of het strookt met 's Hemels wet.

TOEN IK EEN KNAAP WAS.

Toen ik een knaap was in 't zorgloze leven,
Gordde ik mij zelve en liep naar mijn lust;
Vrij in mijn wandlen en zoeken en streven,
Vrij in mijn reizen, mijn dromen, mijn rust.

Straks ook voor mij is een ure gekomen,
Ure van roeping, van ernst, van gena,
Dat in mijn boezem die stem werd vernomen:
Hebt gij mij lief?—en mijn ziele sprak: Ja.

Sinds mij dat uur uit mijn dromen kwam wekken,
Leidt mij een ander, ook waar ik niet wil,
Leert mij de handen steeds williger strekken,
Volgen en dragen, ach, vrolijk of stil.

Toch, nu die Meerdere gebiedt in mijn leven,
Vinde ik, trots banden en zielstrijd en smart,
Wat ik eens vruchteloos zocht in mijn streven:
Vrijheid en vrede voor 't rusteloos hart.

UITKOMST.

'k Heb aan tafel nooit gezeten
Zonder naar genoegten te eten.
Nimmer greep ik in mijn tas,
Dat ik ganslik „platzak” was.
Riep mij 't zonnetje naar buiten,
'k Had mij nimmer op te sluiten.
En 'k heb nooit gewandeld, of
Voor een dichtje vond ik stof...
Liedjes, vrijheid, geld en spijzen—
Zou ik daarvoor God niet prijzen?

(RÜCKERT).

MOOI-WEERSLIED.

Een zonnestraal,
Een wonderstraal
Is in mijn borst gedrongen:
Mijn matte ziel herleefde weer,
Ik twijfel en ik haat niet meer
En heb mijn lied gezongen.

Een blij geruis
 Om 't zonnig huis
Verkondde mij de vrede.
Van liefde en lof klinkt heel mijn hof,
't Juicht alles en geeft juichenstof,
 En noodt: o dank toch mede!

'k Was huivrig kil
 En somber stil,
Wel zeven lange dagen.
Het was ook triestig in mijn hart!
Daar hing een lucht vol zorg en smart;
 Er huilden gure vlagen.

Ik had geen lust
 En vond geen rust:
'k Was treurig of daarbinnen
Een boze geest had uitgestrooid.
Dat 's Hemels blijde zonne nooit
 Weer de aarde zou beminnen.

Nu wekt haar gloed,
 In mijn gemoed,
Een vreugd niet uit te spreken!
't Is of er bloemen opengaan
En lentenachtegalen slaan,
 En strakke windslen breken.

't Is of mijn hart
 betoverd werd!
Waar vloten al mijn zorgen?
Weer heb ik iets van 't vrolik kind
Die 't leven zag, in rozetint,
 Een korte, blijde morgen.

Mijn harpe beeft,
 Mijn harte leeft
Een zalig liefdeleven!
Daar, wie mij griede, daar, mijn hand!
En neem mijn liefste bloem ten pand,
 Dat ik u heb vergeven.

Hoor Gij mijn dank,
 In 't blij gezank,
O God der bloeiende aarde!
Die licht en geur en vrolikheid
Mild in mijn ziele hebt verspreid,
 Als in Uw lentegaarde.

KLEINE STUKSKENS.

Liever dan één groot stuk brood
 Heeft een kind twee kleine brokjes,
Liever dan één fikse teug—
 Twee kleine slokjes.
Dat is geen spel nu zonder zin,
Een lieve lering schuilt er in:
Zoo geve ook mij fortuin niet veel,
Maar altijd liefst een needrig deel,
En in de plooiën van haar schoot
Bewaar ze een ander—even groot.

(RÜCKERT.

JONGE ROEPING.

AAN. . . .

Niet te dromen, niet te zuchten,
Niet te klagen, naar ik meen
Niet te schuwen noch te vluchten
's Levens reine lieflikheên ;

Maar te midden van de zegen,
Die u toestroomt van uw God,
Bloemen strooiende op uwe wegen,
Liefde wevende in uw lot ;

Maar met vrome, vrolijke ogen,
Fris en jeugdig, en gezond,
Dankende op te zien ten hogen
En vertrouwende in het rond ;

Maar ootmoedig en bescheiden
En beminlik en bemind,
Vrede en vreugde te verspreiden,
Als eens rijken vaders kind !

Dat is leven God ter ere,
Naar de roeping uwer jeugd,
Naar de trouwe liefdelere,
Die verzoent, vertroost, verheugt :

Want de kindren Gods zijn blijde,
Blijde ook onder strijd of plicht ;
't Leven heeft zijn donkre zijde,
Maar hun ziele heeft het licht.

't Sterft, wat bloeit in de aardse dreven,
Maar voor 't hart in God gerust,
Uit de grond van 't hoger leven
Bloeit steeds frisse levenslust.

1856.

HET LIEDJE VAN VERLANGEN.

Een knaapje leunt aan moeders schoot
Vol slaaps de knippende ogen,
En houdt zich wakker, taai en groot,
Met knikkebollend pogen.
Hij's bang in 't donker, bang alleen;
Hij wil niet heen,
Blijft talmen, treuzlen, hangen.
Het dwaze jongske dwingt,
En zingt
Een liedje van verlangen.

Reeds half het offer van de dood,
In dorre levensgaarde,
Bukt zich een grijsaard naar de schoot
Der trouwe moederaarde.
Maar zeg hem niet: 't Is tijd van rust!
Schoon afgeleefd in iedere lust,
Hij hunkert nog te blijven:
Hij zucht en hijgt, maar juicht en lacht,
Hij leeft slechts om, met kunst en kracht,
De doodslaap te verdrijven.
Hij 's bang in 't donker—bang alleen;
Hij wil niet heen,
Blijft meedoen, beuz'len, hangen.
De dwaze grijsaard dwingt
En zingt
Een liedje van verlangen.

1851.

WAAR—MAAR

't Is waar; een recht berouw kan nooit te spade komen,
Maar—laat berouw wordt óók niet licht voor echt genomen.

KRACHT.

Ik wenste mij een koopren kop,
Koel, vaardig te aller uur;
Geen mijmrend hoofd, nu licht dan zwaar,
Straks brekend, berstend uit elkaër,
Vol storm of zand of vuur.

Een hart, dat, als een friese klok,
Sloeg met gelijke klop!
Geen ding, bij iedre vreugd of smart,
Bij ieder tochtjen uit de vert',
In driftige galop.

Ik wenste mij een effen blik,
Een onbeweeglik oog,
Dat nooit verried, wát liefde of haat,
Wat lust of luim, of goed of kwaad
Van binnen mij bewoog.

En voorts een forse lichaams-bouw,
Een grof gespierde knuist;
Wie met de kracht des vleeses lach,
Iets olifanties' baart ontzag
En 't geestje vreest de vuist.

Ik wenste, ik ware een dikke reus,
Geboren Stoïcijn!
Zoo wandelde ik door 't leven rond,
Flegmaties, kalm, bedaard, gezond,
En kende strijd noch pijn....

O lach niet: 'k zweer u dat ge mij
Niet om dit liedje lacht!
Deez' prozawens, deez' prozakreet
Is vol verborgen zieleled—
Eens teedren dichters klacht.

KINDERLOOS.

I.

Arm moedertjen is zo allenig,
Arm moedertjen is zo bedroefd,
De Vader, Die zij dankte,
Heeft haar zo zwaar beproefd.

Zij staart in 't verlatene wiegie,
Op 't speelgoed nog zwerwend in 't rond;
Daar ligt zijn popje; zij kust het
Met bleek bestorven mond.

Haar armen zijn ledig, zo ledig!
Weg, al haar levenslust!
Haar huis is uitgestorven;
Zij heeft noch zorg, noch rust.

„O vrouwe, hadde uw ziele
Nooit moedervreugd gekend,—
Zo waart ge vreemd gebleven
Aan deze lange ellend!“

Zij wringt de witte handen,
Ziet op, en peinst en schreit
En stamelt: „Neen, ik dank nog:
Mijn rouw is heerlijkheid!“

II.

't Lief vrouwtje, slank en schoon,
Gedost in zijden plooiën,
Staat, leunende in de vensterboog,
Haar zieltje te verstrooiën,

Ze is rijk, ze is jong, zij wordt bemind;
Toch welt er in heur ogen
Een traan, die vruchtloos 't fijn batist
Gedurig af wil drogen.

Een arme vrouw in 't lompenkleed,
Met ingevallen konen...
Een kindjen aan de dorre borst,
Vraagt aalmoes van de schone.

En 't zieklik wichtje blikte haar aan,
Met zachte, vriendlike ogen...
Zij neemt haar goud,—maar toeft,—maar staart,
Verwijtende ten Hogen—
En lacht:.... „Een aalmoes vraagt die vrouw!
Ben ik dan rijk? Erbarmen,
Mijn God! ik, ik heb immers niets,
Zij—schatten, in haar armen!“

1854.

ZANG.

Jeugd en vreugd en liefde, kind,
Zijn drie korte lentedagen;
Ach, ze vlieden, hoe we klagen...
Daarom wees wijs en geniet ze gezwind!

Hartje, wees wijs en geniet ze gezwind!
Staa uw klagen, schep behagen
In de schone lentedagen,
Wees jong, heb lief, wees vrolik, kind!

(RÜCKERT.)

WIJSHEID.

Plant uw hof naar 't u belieft,
Bouw uw huis naar 't u gerieft,
En—door 't venster—wijze guit,
Lach deez' zotte wereld uit.

(Gevolgd.)

DE LENDENEN ONGORD.

De lendenen omgord en brandende de lampen!
Neemt saam de plooien van het slepende gewaad,
Dat gij moogt vaardig zijn tot werken, dienen, kampen,
Tot scheiden — als Gods ure slaat.

De lendenen omgord: schikt weg wat u zou hindren,
Gehoorzaam te aller uur op de ongewisse paën.
Als knechten in Gods dienst, neen, als geliefde kindren,
De weg, die Hij u wenkt, te gaan.

Ons leven is een staag verreizen en vertrekken; —
Wie roemt op stad of huis of rustplaats hier beneën? —
Ons komt gedurig weer de stem des Geestes wekken:
Op, maak u vaardig en reis heen!

Op, uit uw armstoel, naar het strodak in de verte!
Der armen Heiland roept in gure winternacht.
Op, uit uw blij gezin, naar 't eenzaam huis der smarte:
Ween met die wenen, trouw en zacht.

Voort, van de plek der ruste, in 't kamperk van het leven;
Die steile bergen op; daal van de plaats der eer;
Verlaat uw rozenhof voor donkere olijvendreven,
Op — naar uw kruis, uw graf, uw Heer!

Ga, waar uw werk u roept, en volgzaam laat u leiden,
Wacht op Gods wenk, omknel uw reisstaf, neem uw kruis:
Groet die gij liefhebt, want uw wegen zullen scheiden,
Bereid uw hart, bereid uw huis....

„Bereid zijn,” klinkt de last, zo neemt dan saam de vouwen
Van 't hangende gewaad, voor 't struiklen van uw voet,
Omgordt u met de kracht van 't vol geloofsvertrouwen,
Met christenliefde en christenmoed;

En steekt de lampen aan — ook waar een zon van zegen
Deez' schone morgen, in uw woning, licht en lacht!
Omgordt u; gij moet voort, op de onbekende wegen!
Ontsteekt de lampen — het wordt nacht.

Nieuwjaarsdag 1855.

JONG-HOLLANDS BINNENHUISJE.

's Wintersavonds houd ik mij
In mijn bezig leven
Graag, als 't mag, een uurtje vrij,
Zo van zes tot zeven.
Dan is 't vrolijk woonvertrek
Vol gezelligheden;
Nieuwspapier en boekerek
Laat ik meest met vrede;
En genietend staar ik om,
Met mijn dank verlegen,
In het dierbaar heiligdom
Van mijns Heren zegen.

Alles stemt er vroom en blij,
Kleuren, tonen, beelden,
Al uw zoete poëzij
Kleine levensweelden;
Praalziek was ik nimmermeer,
't Rijmt niet met mijn zeden:
Ik benijd geen mens zijn eer,
Geld noch heerlijkheden;

Maar ik ben 't gezelligst dier,
En zie! mijne vriendinnen
Stichtten mij een kluisje hier,
Stemmend ziel en zinnen.

't Leven is mij lief en waard
In dat hartlik uurtje,
Levenslustig in de haard
Knapt het knettrend vuurtje ;
Bij der vlammen heldre gloed,
Schept men fantazietjes,
Neuriet, stillekens en zoet,
Ras vergeten liedjes ;
Allervriendlikst begeleid
Door het lief geluidje,
't Liedje der gezelligheid,
Uit het stomend tuitje.

Poëzie schuilt overal,
Overall, mijn vrinden!
't Is de vraag maar wie haar al,
Wie ze niet kan vinden.
Menig schilder heeft geen oog
Voor een binnenhuisje,
'k Weet poëten duf en droog,
In hun smaakloos kluisje,
Menig boezem blaakt alleen
Voor het hoogverheven' —
Mij trekt alles, groot en klein
In dit lieve leven!

Doch, mijn kleintjes! gij het meest.
Springende gedichtjes,
Tintelend van leest en geest.
Aangebeden wichtjes!
U ook moet deez avondstond
Allermeest behoren,
U, mijn oudste, zacht en blond,
Lieflike eerstgeboren!
U, mijn jongste, dwaas en blijd,
Pittig donkerbruintje,
Die voorwaar geen schaduw zijt
In ons levenstuintje!

Haalt uw schatten voor de dag!
Zal ik u een toren
Bouwen, die we met één slag
Schaatrend weer verstoren?

Moet ik ook, al wederom,
't Beestenspel verklaren?
Leeuwgebrul en beergebrom
Pogen te evenaren?
Wilt gij met de komenij
Of de zuurkraam spelen?
Wat zal 't wezen „nu ereis“?
Mij kan 't, heus, niet schelen.

Niets van alles! — half tevrêe
Komt men vleiend nader.
't Liefste speelgoed van mijn twee,
Dat's haar jonge vader!
Als zodanig meer geliefd
('k Zeg het zonder jokken,
Schoon 't mijn eigenliefde grieft)
Dan — de doos met blokken!
Meer dan 't wilde beestenspel
Zelfs, trots aap en beren!
Van uw kindren kunt gij wel
Enige ootmoed leeren!

't Speelgoed dan wordt nu met list,
Vleien, plagen, lokken.
(Kinderliefde is egoïst)
Naar de vloer getrokken,
En daar vangt je 't leven aan!
Lustige oogjes gloeien,
Mondjes, handjes, voetjes gaan,
Bij het rustloos stoeien!
'k Geef mij aan uw armpjes prijs,
O mijn krullebollen!
'k Laat, naar koninklike wijs,
't Volkje met mij sollen.

Moeders oog staart vroom en zacht,
Op het dwaas tooneeltje;
Ik geloof wel, daar ze lacht,
Dankt ze voor haar deeltje.
Ik geloof wel, zij geniet
(Schoon haar de oren tuiten!)
Meer dan, eens, bij 't smachtend lied,
Dat ons streeelde, buiten,
Als wij samen hand in hand,
Aan zijn toon gekluisterd,
Dwaalden door het dromenland,
Daar men dweept en fluistert

Half geblust is 't eerste vier,
Purpren koontjes blozen!
Op het wild gegier, getier
Volgt een zoet verpozen.
Dan bekomend van 't gejoel,
Onder duizend grappen,
Zitten we in de grote stoel
Alle drie te snappen.
'k Word beloond soms met een keur
Geestige gedichtjes,
Al te maal van Goeverneur,
Lievling onzer wichtjes.

Zeven uren slaat de klok;
Weelde moet niet duren;
En mijn kippen gaan op stok
Klokke zeven ure!
Liefde wenkt en niemand dwingt
Om te blijven hangen;
De oudste noch de jongste zingt
't Liedje van verlangen.
Slechts mijn hart, vol zaligheid,
Stemt het voor de Algoede,
Die mij al dit heil bereidt,
Die ons huis behoede!

Om deez' vrolike avondrust
In Zijn gunst te smaken,
Wil ik, al mijn dag, met lust
Werken, zorgen, waken; —
(Is 't niet voor het daagliks brood,
't Is om 't brood des levens,
Dat slechts de arbeid klein en groot
Schenkt, met vreugde tevens!)
Wil ik, onvermoeid en trouw,
Kleine kruisjes dragen,
Die mij God óók schenken wou
In zijn welbehagen.

Wat mij toch daar buiten grief
In 't aandoenlik harte,
Immers bij ons huislik lief
Bloeit weer troost voor smarte.
Wat me ook treurig tegenviel
In deez' aardse drevén,

Niet de reinste droom der ziel,
't Zoet van 't huislik leven!
Niet de weelde en 't rijk genot
Dat uit kinderogen
Straalt — ten trooste in 't mensenlot,
Vrede, zegen, licht van God,
Glimlach uit den Hogen!

D. 1857.

DE FEESTDAG.

Dat u een feestdag sticht' en sterk',
Vriend, tot uw dageliks werk!
Zijn heil, zijn licht, zijn rust en zoet
Schenke u een frisse moed.
Verspil in uitgelaten vreugd
Uw sterkte noch uw jeugd.
Nieuw rijze uw kracht ter eer van God
Uit matig feestgenot!

(Gevolgd).

ANNI'S TAAL.

Geen dichter schiep ooit zoeter taal,
Geen schrijver maakt zulke zinnestjes,
Als gij, bruin wicht, klein ideaal
Van al uw moeders vriendinnetjes!

Wie drommel, leerde u toch zo lief
En geestig uw woordjes te schikken,
Te snappen zo onnavolgbaar naïef,
Met mondje en handjes en blikken?

Ik heb beproefd te schrijven als gij,
O schalkje! gewoon zijt te spreken.
Beproefd in proza en poëzij—
Mijn povere kunst is gebleken!

Uw stemmetje klinkt zo blij, zo zoet;
De woordekens buitlen en trippen,
Vol geur en kleur en toon en gloed,
U van de rozelippen.

Dus koosden wis in 't paradijs
De reine kinderzielen,
Op vrome kunsteloze wijs—
Eer ze in de geleerdheid vervielen!

Gij kunt mij zo zonder grammatika,
Verbuigen en vervoegen,
Dat ik betoverd te luisteren sta,
Schier met jaloers genoeg.

Wie leerde u dat? Dat leerde u voorwaar
Geen kitt'lig taalgeleerde,
Geen preker of geen redenaar,
Wie Siegenbeek bekeerde!

Dat leerde u de goede moeder Natuur,
Die ook de vogels leert zingen!
Haar lessen zijn, voorwaar, niet duur—
Doch schraal heur volgelingen.

Dat leerde u de goede moeder Natuur,
Zij gaf u die toverklanken....
Beledig haar nooit, met kunst of kuur,
Blijf steeds háár eren en danken!

O, 'k bid voor u, dat ge immermeer
Moogt praten zo natuurlijk,
Een kind van onze lieve Heer
Nooit deftig of figuurlik.

Dat ge immer op uw schalke tong,
Als thans, uw hartje moogt dragen,
Een hartje, zo rein, zo fris, zo jong,
Schoon—met wat minder vragen!

Dat uit uw kinderlik gemoed,
Zo geestig en liefstellig,
Uw taaltje vloeie steeds zo zoet,
Eenvoudig, oprecht en bevallig!

Dat God u beware voor ons vals,
Ons afgesproken taaltje,
Ook voor de Delftse tongval—als
Voor 't Rotterdamse haaltje!

D. 1857.

OPVOEDING.

Ik heb een lelik trekje,
Ontdekt in 't kleine hart
Van ons aanvallig bekje—
Dat baart mij grote smart.

Ik heb tot God gebeden,
Dat Hij mij raden wou,
Hoe 'k best dat hartje kneden,
Dat plantje sturen zou?

Met bidden of bevelen,
Met rede of krachtbetoon?
Met strijden of met strelen,
Met vrees, of hoop op loon?

Met plooiën, pleistren, schikken?
Met onweerstaanbre dwang?
Met grote, boze blikken,
Of teedre liefdedrang?

Met ééne les voor 't leven,
Een harde les misschien?
Met op de vingers geven,
Of door de vingren zien?

Met vaderlike tranen
Aandoenelik en week?
Met kort en zacht vermanen?
Of mogelijk—met een preek?

Met leren en betogen?
Met zekere dogmatiek?
Ik vreesde, o kinderogen,
Uw olike repliek!

Zo stond ik te overleggen
Hoe ik mijn trouwloos wicht,
Het juiste woord moest zeggen
En brengen tot haar plicht.

Zo stond ik half verlegen,
Met teedre zielepijn,
Te wikken en te wegen,
Wat hier de weg zou zijn?

Ik heb wel alle dagen,
Gelijk mijn plicht mij riep,
Dat hartje gaê geslagen,—
Maar 't kinderhart is diep!

Vast zou ik minder schromen
Had ik, als andren doen,
Een stelsel aangenomen
Om kindren op te voên.

Doch mogelijk zou 't niet passen,
Schoon anders overal,
(Een ding kan ons verrassen!)
Juist hier in dit geval.

Dus vraag ik God een lesje—
Daar kwam zij aangetreên,
't Hooghartig zondaresje,
Gebogen, week en kleen;

Van-zelf met wankle schreden,
Met schaamte in blos en blik,
Gans droevig, ontevreden
Op eigen lelik ik.

Daar kwam zij aangetreden
En kuste mij zo teer,
En heeft haar schuld beleden—
Raad wat ik hieruit leer?

't Geval was mij een teken,
Een teken trouw en goed:
„Wacht—bidt! God zelf wil spreken
Temet in 't jong gemoed:

„En weet, wat rede of roede
Ooit vaardig breng' terecht—
Méést werkt de kracht ten Goede,
Door Hem in 't hart gelegd.

* Wat zwakheid moog bederven,
Uw wijsheid doet veel meer
Vaak 't wonderbloempje sterven,
Dáár kiemend tot Zijn eer!”

WAAR HET MEESTE WORDT GELEDEN.

Het knaapje sluimert! maar de moeder aan zijn sponde
Bespiedt de onvaste rust van 't krank en lijdend kind;
Ach, hoe dat hoofdje gloeit. 't Is alles stil in 't ronde,
Doch in heur ziele niet, die vreest, zoveel zij mint.

O God, waar hier op aard wel 't innigst wordt gestreden?...
Aan 't kinderziekbed, Heer! Daar buigt ook 't twijflend hoofd
Des fieren mans zich neer met staamlende gebeden;—
Geen moeder, die niet bidt en in haar God gelooft!

Aan 't kinderziekbed, Heer, daar worstlen in de harten
Gedachten, waar het hart voor week wordt of voor breekt.
Daar lijdt een liefde, die bij 't foltren van haar smarten,
Uw liefde zoeken moet en vurigst tot Haar smeekt.

Ook nergens, stil Geloof, is deze Liefde u nader,
Dan waar uw lijden klimt, bij 't klimmen der gebeën...
Van 't krankbed van ons kroost trekt gij ons hart, o Vader.
Ten Hemel uwer kinderen heen.

1857

RÜCKERT'S EGOÏSME.

Kweek maar ieder, vroom en blij,
Zijn geluk op aarde!
Tooit de roos zich-zelve—zij
Siert meteen de gaarde.

VOORJAARSLIEDJE.

Lente lacht in onze dalen!
'k Durf niet treden in mijn hof,
Vol van geuren, kleuren, stralen,
Zonder liedeke van lof.

Met de takken, met de knoppen,
Lopen al de meisjes uit,
En de jonge boezems kloppen
Voor de milde Lentebuid.

Vreugde, liefde, trooste, zegen
Brengt ze in haar bloemkorf mee,
Al haar vrienden aemt zy tegen
Levenslust en hemelvree!

Nu, de kranke mag weer hopen,—
Kan men sterven in de Mei?
Zijn gevangenis gaat open,
En hij ruikt de groene wei!

't Geemlik oude-vrijersharte,
Vol gemaakte vrouwenhaat,
Voelt een wonderzoete smarte:
Peinst: het is toch nooit te laat.

't Stijve bestje komt zich warmen,
Lachend in de zonnegloed;
En in 't kluisje van Gods armen
Daalt weer levensvreugd en moed.

Lente, voor uw zegeningen,
Looft wie zestigmaal u zag;
En—mijn kind, voor haar seringen,
Dankt U met haar liefste lach.

Ik—o, troost en vreugd der aarde,
'k Min, ik groet u duizendmaal.
Zend mij nu ook, in mijn gaarde,
Toch een enkele nachtegaal.

OP REIS.

Interlaken, 6 Augustus 1856.

Ach, 't valt mij niet meer licht allenig rond te dwalen
En de oude reislust werd me een bron van strijd en smart!
Mijn geest geniet wel—maar mijn hart,
Mijn hart is ginder in mijn Hollands diebre dalen:
Neen, land vol majesteit, neen, bij uw wondren niet,
Schoon we in deez' vrije lucht ook ruimer adem halen,
Schoon dag aan dag ons oog uw bergen blinken ziet
In reine morgenglans, in prachtige avondstralen!

Mijn hart is thuis.... is ginds, waar zich een needrig duin
Van uit de lommer beurt der duistere dennebomen—
Getuigen veler liefde en stille dichterdromen—

Aan 't einde van een rozetuin;
Daar op deez' oogwenk vast mijn lieve kindren spelen,
De blote voetjes in het witte, warme zand,
En met heur zoet gesnap de trouwe ziele strelen
Van haar, wier peinzend oog ons zoekt in 't verre land.

Mijn hart is thuis! en wat al godlike toonelen,
Voorbijgaan, lieflijk stout, afwissled voor ons oog,
En, o mijn ziele, uw blik verheffen naar omhoog,
Naar hoger, daar waar ginds die purpren wolkjes spelen
Met grimmige Alpenspits;—wat wondren uwer macht,
O, Eeuwge, van wiens lof hier duizend psalmen klinken,
Gij, voor wiens aêm de bergen zinken
En Die ze vastzet door uw kracht....

Thuis is mijn hart!

En of daar grote schimmen zweven
Langs 't wijdberoemde meir van Vrijheid, van Genie;
Of 't panorama der besneeuwde toppen,—die
Als reuzenfeeën, vast bedeed met macht en leven,
Ons aanzien,—zich verheft in toverglans en gloed;
Of op der bergen kruin, daar wij de Heer verwachten,
Een nieuwe wereld van gezichten en gedachten
Zich opent voor de geest en dringt in ons gemoed;

Of 't dal der Alpen met zijn diepe, stille vrede,
Door de avondzon met licht en schaduw overspreid,
Op 't stijgend, slingrend pad, omtrent bij elke schrede,
Ons wandlaars zich ontvouwt in nieuwe heerlijkheid;
Of naar der heemlen trans, of we in de afgrond staren,
Vol donkre majesteit, verborgenheen en schrik,
Of over 't vergezicht, met onverzaadbre blik,
Als in de droom, onze ogen waren....

Mijn harte blijft verdeeld, ook daar 't aanbidgend gloeit!
'k Zie van der bergen kruin of op de blauwe meren
Altijd iets anders nog dan wat mij schokt en boeit,
Dan slechts....de wonderen des Heren.
Steeds is mijn halve ziel verzonken in gepeis,
Steeds zweven voor mij uit de kopjes mijner lieven
En, och, toneeltjes mij geschilderd in de brieven,
Die mij de lange weg verlichten op de reis!

Nochtans, uw grote stem spreekt machtig tot mijn ziele,
O wonderschone Schepping Gods!
Mij bouwt hier de Almacht zelf de tempel, daar ik kniele,
En 't levend water stroomt mij toe uit rots aan rots.
't Gelove wint aan kracht door 't zaligend aanschouwen,
En hoog, in de eenzaamheid, waar de alpenroze bloeit,
Is licht en waarheid in mijn smachtend hart gevloeid
Met al de vrede van 't vertrouwen!

Maar, heilige Natuur, hoe diep en luid en lang
Als de echo's door 't gebergte, uw stemmen en uw psalmen
Ook in mijn dankbre borst weergalmen,
En tuigen van uw God, die al mijn lof ontvang!
Toch dieper nog weerklinkt, door 't binnenst van mijn harte,
In 't vreemde, schone land altijd een zachte stem,
Die ruist van uit de dierbre verte,
En die nog luider spreekt van Hem!

Van Hem.... Wiens liefde en licht, uit drie paar vriendelijke
[ogen,
Zo heerlijk op mijn paden blinkt;
Wiens lof, uit kindermond, steeds door mijn woning
[klinkt,
Mijn kluis vol vrede, die 'k al strijdend ben ontvloegen!
Van Hem.... Wiens trouwe, Wiens bescherming en genaë,
Ik al mijn schat beveel, met duizend tederheden,
Terwijl ik 't vochtig oog naar gindse bergen sla,
Vol heimwee en gebeden.

LICHT EN BRUIN.

Ik groet met liedren en met kussen
Uw blij, uw moederlik gezicht,
Zo lief, zo heerlijk prijkend tussen.
Ons blonde meisje en 't bruine wicht.
Voorwaar, wel menglen in ons leven
Zich zacht en schoon het licht en 't bruin,
Zo schoon als in de groene dreven
Hier aan de voet van 't blonde duin.
't Zal niet altijd zo zacht zich mengelen
Als in dit rijk en zalig uur,
Nu gij met onze vriendlike engelen
De vrede smaakt van Gods natuur,
'k Zou ook van God niet durven vragen
Steeds zulk een schone levensgaard—
Zo Hij maar in Zijn welbehagen
U met ons blondje en bruintje spaart!

Bloemendaal 1859.

NEEN NIMMERMEER, ZELFS NIET.

Neen nimmermeer, zelfs niet bij Helmers' bardenkoren,
Of 't ongesmukte lied, vol vaderlandse gloed,
Waarin een braaf poëet nog eenmaal duchtig de oren
Wast aan het „Spaanse rot“ en tuigt van Hollands
moed;

Neen nimmermeer, zelfs niet als ik „de vlag der dappren,“
Uw „driekleur“ zo geliefd, uw oude leeuwenvaan,
O Neerland, in triumf zie door uw steden wappren,
Bij de aankomst van uw vloot... met haring rijk belaën

Neen nimmermeer, zelfs niet als ik uw staatspartijen,
Met heilig liefdevuur en onverdenkbare trouw,
Hoor over 't recht belang van Vorst en Natie strijen—
Terwijl volstrekt noch Ik, noch Aap kijkt uit de mouw;

Neen nimmermeer, zelfs niet...toen ik, met gloënde wangen,
Uw diep besef, mijn volk, vol geestdrift en vol geest!
Van 't geen uit Hollands hand een wereld mocht ontvangen,
Verstond in 't „Leve Louwtje,“ op Haarlems edel feest;

Neen nimmermeer, zelfs niet nu 'k, bij uw achtste wonder,
Een negende, o mijn stad in zege rijzen zie,
„Van zoveel steens omhoog en zoveel blufs van onder,“
Begroet van alle kant, met zuivre sympathie;

Neen nimmermeer, zelfs niet als ik de lieflikheden
Bedenk van ons klimaat en lange lentetijd,
En dankbaar—met het oog op Lap en Samoeden—
Mij in de goede smaak des Bataviërs verblijd;

Nooit vloeide of vloeit zo rein mij Neerlands bloed door de
[adren,
Nooit voel ik mij zo waar, met tedre liefdeband,
Aan u gehecht, o grond, niet mijner vaders,
Toch, o mijn zoet geboorteland!

Dan, waar ik op uw Duin mijn kroost in 't zand zie baden,
En straks mijn oudste wicht al schaatrend vliegt en holt,
Met opgewonden bos, van de eigen mulle paden,
Die ik zo menigwerf als knaap ben afgerold!

Bloemendaal, Sept. 1856.

AAN DE ZON.

Sonne, ich bin dich müde.

HERDER.

'k Ben u niet moe, o lieve Zon!

—Och schijn maar alle dagen!

'k Schep in uw glans, o milde bron

Des levens, rein behagen!

'k Ben u niet moe, o lieve Zon!

'k Wou zelfs dat ik mijn leven,

Van voren aan beginnen kon

Nog eens in deze dreven.

Maar zaagt ge mij wel duizend keer

Nú struiklen, vallen, dwalen—

'k Zou wijzer wezen dan weleer.

Mocht ik de proef herhalen!

'k Zou beter kijken waar ik liep,

Steeds voor mijn hart goed zorgen,

En lieve Zon, neen, ik versliep

Geen enkle lentemorgen.

Ik joeg geen droom, geen vlinders na,

Geen kleurrijke ijdelheden:

Werd ik niet wijs, met schand en schaê.

Door 't liefelik verleden?

Ik zaaide, dat ik oogsten mocht

In rijper levendagen,

'k Zou willen weten, wat ik zocht;

Méér wegen, minder wagen.

Ik zou verstandig, kalm, geleerd,

Altijd met oordeel kiezen!

En nimmer onberedeneerd

Mijn hoofd, mijn hart verliezen!

Ik werd —ja wat? men wordt toch *iets*!

Maar ach, 't is zó gelegen:

'k Zou alles willen zijn en—niets,

Want alles heeft zijn tegen!

Geneeskunst is een aardig vak,

Dat kunt ge aan 't kerkhof vragen!

En Godgeleerdheid is... een zak

Vol raadslen en vol plagen!

Wat werd ik dan? De Hemel weet!
Misschien een treurspeldichter?
Maar, zo mijn treurspel lachen deed,
Waar dan mijn strijd veel lichter?

En bleek het dan eens dat ik meer
Voor 't blijspel was geboren—
Zo ware ik 't oude knechtje weer
En had mijn tijd verloren!

'k Voorzie, mijn tweede leven zou
Dus ook weer hasplen wezen,
Weer lust en strijd en naberouw!
Niet wijzer dan voor dezen!

Weer de onverzoenbre zielenood,
Weer zoeken zonder vinden,
Weer tobben in het klein en 't groot,
En tasten in den blinde!

Gij zaagt me ook dan, o lieve Zon,
Weer struiklen, vallen, dwalen,
Zo goed alsof ik pas begon
In deez' geliefde dalen!

En daarom, neen! schoon ik uw glans
Bemin, o Licht der aarde! —
Vooral wanneer gij, zoals thans,
Verliefd schijnt in mijn gaarde;

En daarom neen! ik wou niet weer
Teruggaan op mijn schreden:
Wij doolden licht een tweede keer
Nog erger dan wij deden!

Neen, op des levens kronkelpaën,
Veel wijzer is mijn keuze:
Niet overdoen— maar voorwaarts gaan,
Schoon struiklend, zij de leuze!

Ook, met die leuze in 't hart, geniet
Ik, lieve Zon, uw zegen,
En tevens vaak lacht in 't verschiet
De blijde hoop mij tegen:

Als beter licht ons op zal gaan,
In reiner kring te streven,
Met de ondervinding, opgedaan
In dit zeer leerzaam leven.

VRIENDEN OP 'T KERKHOF.

Aan Gideon.

Wij gingen menigwerf tezamen in dit leven,
De paden onzer jeugd, de wegen van ons lot,
Langs 't zonnig Y—door 't duin—in jonkheids toverdreven,
In strijd, ten feest, op reis, in weemoed en genot;

Nú gingen wij voor 't eerst met velerlei gedachten,
Met zielen nauw vereend en broederlike schreên,
Waar ons nog nimmer saam des levens stormen brachten,
Voor 't eerst naar 't vredig kerkhof heen.

De doodsklok luidde in 't rond, daar wij een lijkje beidden,
Het lijkje van 'n kind, gekomen om te gaan, —
Wij, arm in arm gekneld, wij spraken niet of schreiden,
Maar hoorden met ons hart die sombre tonen aan.

Wij volgden 't kistje straks en zagen 't langzaam dalen
In 't grafjen, uitgezocht met teedre vadertrouw.....
De lage najaarszon toen met haar bleke stralen.
Verlichtte een stil toneel van diepe zielerouw.

Daar was niet vaak een uur zo treurig in ons leven.—
Toch donker was het niet; Gods licht blonk in de ziel;
Gij wist aan wie ge uw kind—uw een'ge—weer moest geven
Gij wist dat al uw schat niet in de aarde viel;

En 't was mij toen ik u met vroomgebogen hoofde.
Dat dierbaar kinder-lijk zag volgen naar het graf,
Als volgdet gij die Heer, in wie gij jong geloofde,
En droegt het kruis Hem na, die u zijn sterkte gaf.

Ja, smartlik was dat uur als wij naar 't kerkhof brachten
Die as van zoveel vreugde en hope in 't zoet verschiet,
En ook ik hield mijn schat wel vaster in gedachten,
Maar donker—donker was het niet.

Neen, schoon uw herfstglans ons, o Zonne dezer dalen!
Wel diep weemoedig sprak van bloeien en vergaan,
Ons oog zag beter licht dat kleene graf bestralen,
Omringd van liefde en rouw en afgevalen blaên.

Neen, schoon de grote smart de zielen boog ter neder,
De smart ook heiligde ons en hief ons hemelwaart.

En Hij die troosten kan, zo machtig en zo teder,
Was met „de twee of drie“ daar bij het graf vergaêrd.

O vriend, wij gingen vaak te zamen in dit leven,
Maar nimmer heeft mijn hart zo diep gevoeld, herdacht,
Als op de zware weg naar gindse kerkhofdrevén,
Hoe God mij saam met u de weg des Levens bracht!
D. 1854.

EERSTE EN LAATSTE REIS.

'k Verliet het lieve vaderland
Slechts éénmaal in mijn leven,
Maar vond geen heil aan 't Zuiderstrand
Noch in de schoonste drevén—
Want zij was thuis gebleven.
Nu zal ik nooit naar strand noch land
Mij weer op reis begeben;
Ja, trek alleen aan Liefdes hand
Op reis naar 't andre leven!

(Rückert).

LEVENSVOORWAARDE.

Het leven heeft zijn lieflikheên;
De God des levens rijst mijn lied!
Maar leefde ik niet voor eeuwig, neen —
Zo leefde ik liever niet.

Gij kindren, zijt mijn grootste schat,
De reinste vreugd, die de aard mij biedt;
Maar, zo 'k u niet voor eeuwig had ...
Ik had u liever niet.

Te kennen, rustloos, is mijn wens!
Schoon is des geestes wijd gebied!
Maar zag ik hier zijn enge grens,
Ik dacht maar liever niet.

't Geluk der liefde is 't leven waard,
Is hemeltroost in de aardse smart,
Doch waar heur band een band van de aard
O sterf dan, minnend hart.

Ja sterf in die onzaalge stond,
Als 't rijk geloof me ontzinken zou,
Dat in mijn wezen is gegrond,
Mijn Schepper, in Uw trouw!

In Uwe trouw en waarheid, Heer!
Die levenstrek en kennisdorst,
En zielenoden diep en teer,
Legde in mijn dankbre borst:

Die, over mijn gebogen hoofd,
Laat rijzen 't hemels heir der nacht,
Dat de aarde toewenkt: O geloof
En twijfelt niet, maar wacht!

Dat als bij plechtig harpgeruis,
Herhaalt, verklaart het goede woord,
Uit heiligen monde op aard gehoord.
Van 't grote Vaderhuis.

1856.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN GELUKKIGE.

1858...

Als ik mijn huis alléén, mijn zoet geluk aanschouwe,
De moeder met haar kroost gezegend en bemind,
Dan rijst, diep uit mijn hart, de lofzang Uwer trouwe,
Dan looft U, stille, o Heer, Uw rijkgezegend kind.

Ik Weet, voor mij-zelf, alleen te staamlen van Uw zegen,
Daar was méér licht dan bruin in mijn gelukkig lot,
En ziet mijn oog terug op de afgelegde wegen,
Ik zie Uw weg, Uw leiding, o mijn God!

Nochtans wel menigwerf is 't donker in mijn ziele,
De frisheid van mijn vreugd werd lang des Levens roof.
En daar zijn uren dat ik neerval, maar niet kniele,
En roep tot U, maar niet geloof!

Helaas, ik zag meer rouwe en raadslén in dit leven,
Dan waar mijn zorgloos hart, mijn ijde jeugd aan dacht
Een nachtegalenkoor sloeg in mijn lentedreven
En ik hoorde, o armen, niet uw bittere lijdensklacht.

Sinds is daar veel verkeerd; en menig stille wonde,
Waarvan mij 't harte bloedt, tuigt van des levens strijd;
Ik ken uw jammren thans, Dood, Armoë, Krankte, Zonde,
Ik Weet hoe de weemoed lacht en hoe de weelde lijdt!

't Moog licht zijn in mijn huis, 't is nacht vaak om mij henen,
De ellende, die 'k ontdek, ontroof't mij vreugd en vreë,
Ik kan niet blij zijn, 'k zie te velen die daar wenen,
En morgen—morgen schrei ik mee:

Vergeef me, o God, ik weet we hebben 't kruis van node,
En lijden dringt tot U de ziel die U verlaat,
Doch menig lijden schijnt me een raadselvolle bode,
Wiens taal Uw schepsel niet verstaat.

Doch, daar is ramp aan ramp voor onze vragende ogen,
O Almacht, met Uw liefde in onoplosbre strijd,
Waarbij ook 't hard gemoed wel krimpt van mededogen,
En die toch komt van U, die louter goedheid zijt!

Ach, waart Gij nog op aard en, Heiland! in ons midden,
Was daar nog hulp bij U voor al te foltrend leed,
Ik zou wel met de drang der Kananese U bidden,
Tot Ge ook—in gindse kluis—uw liefdewondren deedt.

Maar Gij zijt heengegaan! Nog spreekt, in heilge stonden,
Uw woord, Uw godlik woord, wel zacht tot onze smart,
En vloeit, als hemeltrouwe! in onzer ziele wonden—
Maar is 't u steeds genoeg, o twijfelend mensenhart?

Vergeef me, o God en Heer, mijn ziele buigt zich neder,
Het angstige waarom? drukt zwaar op mijn gemoed,
En mijn geloof drijft, als een strohalm, zwak en teder,
Drijft henen op des twijfels vloed!

Vergeef me, o God en Heer, verlicht mij, leer mij hopen,
Versterk mij in 't Geloof aan Uw onzichtbre trouw,
Ontdek U, sluit mijn oog Uw heilige Hemel open,
Dat ik in beter licht ons menselot aanschouw!

O geef mij vrede! Leer mij troosten, leer mij strijden,
Tot eens, uit nacht en rouw, Uw liefde zich verklaar,...
Gij tegenover al de raadslen van ons lijden,
Gij hebt ook 't schoon geheim der Toekomst, Gij, niet waar?

O leer mij volgen, niet steeds vragen: wat zal deze?
Maar zoeken staëg Uw hand op al mijn levenspaën:
Blijf mijn bekommerd hart, vol meelij' vaak en vreze,
Toch steeds in eigen lot Uw liefdestem verstaan!—

Doch spreek mij, dwaze, van geen hemel hier op aarde,
Die slechts de zelfzucht bouwt, in enge liefdekluis...
O mens, uw levenshof bloeie als een lentegaarde,
In 't midden, voor wie denkt en liefheeft, rijst—een kruis.

HET OUDE HUIS.

Daar zijn we in 't nieuwe huis!
't Is deftig, dubbel breed.
Hierdoor mijn wand dringt geen gedruis,
Geen tocht door raam of reet.

'k Heb tien vertrekken, vol gemak,
Een badvertrekje inkluis;
We zijn, heus! aardig onder dak,
En 'k prijs dit nieuwe huis....

Doch ik verlang naar het oude weer
Daar 't lekte door het dak,
En daar, o zegen! steeds al meer
Geen lucht, maar ruimte ontbrak.

Het oude, dat daar aan de vest
Zo witjes lacht in 't groen!
Zoet nestje, voor de zomer best,
Doch niet in elk seizoen.

Het oude, daar voor 't eerst mijn hart
Gesmaakt heeft, wat niet al!
Een liefde, een zaligheid, een smart,
Die 'k nooit meer smaken zal!

Daar in een bange, heilige nacht
Uw eerste levenskreet,
O eerste wicht, zo blij verwacht,
Mijn ziele siddren deed;

Het oude, daar het leven, nog
Zo nieuw voor mijn gemoed,
Vol frisse glans en schoon bedrog,
Mij toeblok rijk en zoet!

Het oude, met zijn woonvertrek
Zo vol gezelligheên,
Zijn hof met menig dierbre plek,
En 't spoor der dierbre schreên!

Het oude, dat van menigeen
De erinring had bewaard,
Die nimmer hier zal binnentreên,
Vreemd aan des vreemden haard....

Ja, keren wou ik, zo het mocht,
Naar de eerste, lieve kluis,
Met halfsteensmuur, vol tocht en vocht
En knabbelend gespuis!

'k Voel me in dit mooie huis niet thuis
Dees wanden spreken niet,
'k Sleep langs de brede trap mijn kruis
En stoterig klinkt mijn lied.

En toch misschien -'t is wel, 't is wijs,
Schoon nu mij 't harte bloedt,
Dat ik mijn needrig paradijs
Maar moedig heb gegroet!

Het is niet goed, dat we op deze aard
Ons hechten al te zeer
Aan huis en hof, aan haard en gaard
En dingen van 't Weleer.

Verstandig is 't van tijd tot tijd,
Een teedre sterke band,
Die 't arme harte bindt en vleit,
Te schudden van de hand:

Te scheiden van een dierbre plek,
Vol weemoed en genot,
Te wennen maar aan elk vertrek -
Verhuizen is ons lot.

D. 1857.

MORGEN BIJ DE DUINEN.

Alles lacht, alles zingt,
Alles bloeit, alles blinkt
Hier zo lieflijk als immer te voren:
In de dalen is rust,
Op de heuveln is lust,
Toch heeft alles zijn lichtglans verloren.

Naar mijn Duinen niet meer,
Met het hart van weleer,
't Levenslustige hart, zal ik staren:
Aan hun voet, onder de aard,
Rust een stof, ons zo waard,
Rust... de vreugd van vervlogene jaren.

Aan de voet van ons Duin,
Op wier blinkende kruin
Vaak mijn lied van Gods zegen verhaalde,
Daar rust, lieflike, gij,
Die ons leven zo blij
Als een lachende zonne bestraalde!

Waart gij schoon, waart ge goed,
Blonk een minnend gemoed,
Uit die trouwe, die zusterlike ogen,
Was uw lach vol genot
Ook geen danktoon voor God,
Die daar kinderlik oprees ten hogen?

Heeft ons hart u bemind,
O gij hartelik kind,
Zachte lievling van zuster en broeder;
Frisse jeugd, zonder smart,
Blijde Reine van hart,
Liefste vrouw en verruklike moeder!

Als uw stemme, zo schoon,
Klonk geen nachtegaalston
Immermeer langs de vredige heuvelen:
Wat gezang, wat gekout,
Als ge 's middags in 't woud
Bij uw eerstling op 't mos zat te keuvelen!

Waar gij traadt, kwam de vree
En gezelligheid mee,
't Was geluk, uw geluk maar te aanschouwen,
Want van 't helder gezicht
Straalde leven en licht,
Vrolike onschuld en dankbaar vertrouwen.

Op uw zerk straalt de glans
Van de lentezon thans,
Om uw graf ruist de vrolike morgen,
Alles fluistert een lied,
Alles leeft en geniet,
Alles lacht als een jeugd zonder zorgen...

Maar de glans uwer jeugd,
Die mijn ziel heeft verheugd,
Schijnt niet meer in de bloeiende gaarde,
En voor 't kluisje uwer trouw.
Speelt een knaapjen, in rouw —
Gij zijt treurig, o heerlike aarde!

Bloemendaal 1857.

KOMEN EN GAAN.

Daar is een tijd van komen,
Daar is een tijd van gaan:
Dat hebt gij meer vernomen,
Maar hebt gij 't ook verstaan?

O, wie het mag doorgronden
Dat spreekwoord zo vol zin,
Die kent der Liefde wonden,
De weelden van de min.

Die mochten ogenblikken
Soms uren wreder pijn,
En uren van verkwikken
Soms als sekonden zijn.

Die heeft met bevend schromen
Vaak in zijn luistrend hart
Een lieve tred vernomen,
Vernomen uit de vert';

Maar liet ook vele reizen
Zijn zielc bij zijn schat,
En ging die spreuk bepeizen
Stil op zijn cenzaam pad.

Die heeft in 't zoete leven,
Vol leed en lieflikheid,
In jonkheids rijke dreven
Genoten en — geschreid;

En in zijn stiller harte
Zich reeds een schat vergaërd
Van weemoed, liefde, smarte,
Die hij getrouw bewaart.

Die weet, wij armen boeten,
Wij boeten wreed en snel,
Vast menig lief ontmoeten
Met menig lang vaarwel.

Die ziet ook, in zijn dromen,
Langs schemerende paên,
Soms vrienden wederkomen,
Die ver zijn weggegaan.

Die treurt om Lenteweelden,
Maar jaagt niet meer vooruit,

Als toen zijn vingren speelden
In 't haar der blonde bruid.

Die denkt, sinds enkele jaren,
Bij 't komen van het groen,
Aan 't vallen van de blaëren
In 't stemmende seizoen.

En in de najaarsvlagen,
In 't dwarlen van de blaën,
Hooft hij een stemme klagen
Van komen en van gaan.

Die blykt soms lange, lange
Terug in zijn welcer,
En 't wordt hem bange, bange,
En 't leven buigt hem neer.

Hij peinst, nog pas gekomen,
Pas gisteren, en zo veer
Reeds op de snelle stromen
Van 't wondre, diepe meer?

Hij voelt zijn moeders kussen
Nog gloeien op zijn wang,
En hoort al ondertussen
Een dierbre wiegezang.

Hij ziet zich zelyven stoeien
Met knapen op het duin,
En reeds — zijn kindren groeien
En bloeien in zijn tuin....

En midden in de zegen
De trooste van zijn God,
Stroomt hem de weemoed tegen,
Van 't wisslend mensenlot....

Daar is een tyd van komen,
Daar is een tyd van gaan....
Dat hebt gij meer vernomen,
Maar hebt gij 't al verstaan?

O, wie het mag verklaren
Dat spreekwoord, zo vol smart,
Die leefde luttel jaren,
Maar leefde met zijn hart.

Die voelt van al dat komen,
Dat komen en dat gaan
Van mensen, dingen, dromen,
Zich moe en onvoldaan;

En zoekt met sterk verlangen
Naar een, die komt en — blijft,
Wie hij aan 't hart kan hangen,
Waar alles henen drijft.

Die weet: een klok van scheiden
Luidt rustloos door het dal,
En leerde zich bereiden,
Bereiden voor 't geval;

En haakt met alle vromen
Naar 't oord, waar vroeg of laat
Weer allen samenkomen
En niemand henengaat.

ONDER DE LINDE.

Ik min u, o mijn Lindeboom,
Zo rijk, zo lommerdicht;
Nochtans, o Herfstwind, koom ja koom!
Ontlover mij mijn groene boom—
En door de onblaarde takken stroom'
En straal' mij 's Hemels licht!

WELGELEGEN.

'k Noem mijn huis, vol huwlijkszegen,
Kinderliefde en moedermin,
Somtijds lachend: Welgelegen;
Maar die scherts heeft droeve zin.

„Welgelegen? woont gij buiten?
Of is 't uitzicht dan zo schoon
Op uw stadje door de ruiten?”—
Neen: doch weet ge wáár ik woon?

Vlak bij 't kerkhof! Al de doden
Moeten steeds mijn huis voorbi'
En verkonden, stille boden:
„Heden ik en morgen gij.“

't Is wel vrolik! zelfs bij tijden
Al te vrolik! veel te druk
Kunnen de ekipages rijden
Langs mijn woning vol geluk.

'k Zucht dan vaak ook: Stille vrienden,
Nemt, zo 't kan, de boodschap mee,
Dat ik graag bij mijn beminden,
Nog wat blijven wou in vree!

Vlak bij 't kerkhof, maar twee schreden
En ge zijt er, gauw en goed,
Waar ge lang om heen kunt treden,
Maar toch eindelijk rusten moet.

Vlak bij 't kerkhof, maar één stapje
En ik sta er aanstonds voor;
Komt mijn tijd voor 't laatste stapje
'k Heb geen rijtuig nodig hoor!

Aaklig, hé, om zo te wonen
Vlak bij 't kerkhof bij je graf? ...
Maar, mijn lieven, sterken, schonen!
Woont ge er dan veel verder af?

OP EEN KIND IN MEI GEBOREN.

I.

Er is een kind geboren,
Een jongentje in de Mei,
De feestmaand, de uitverkoren.
Der Liefde en Poëzij.

Zijn wieg staat tussen rozen
En gouden regens in,
En bleke wangen blozen
Er bij—van moedermin!

De blonde zusjes staren
Verbaasd het broertjen aan;
Moet dát in later jaren
Met haar uit wandlen gaan?

Zijn vaders hart vloeit over
Van weelde, liefde en dank;
De nachtegaal in 't lover
Zingt hem een wiegezank;

Zingt: Welkom in dit leven,
Zo treurig en zo blij!
Pluk bloemen in zijn dreven,
Gij knaapje van de Mei!

„Zie, aardig lentewichtje!
Lief kopje fijn en blond,
Steeds met een schalk gezichtje
Blijmoedig hier in 't rond!

„Groei, onder 's Heren zegen,
Als 't bloempje van 't getij,
Voorspoedig in de regen,
En 't zonnetje van Mei!

„Blik onder vreugd of smarte,
O frisse lenteknop,
Steeds met een open harte
Ten hogen hemel op!

„Doet ge ooit een liedje horen,
Zo klink' het vroom en vrij,
Als 't lied der lentekoren
Vol zoete Melodij!

„De God der lente spreide
U rozen voor de voet,
De God der Liefde leide
U zachtkens, trouw en goed!

„Bloei in uw vaders gaarde,
Bloei aan uw moeders zij,
Hun schoonste bloem op aarde
Gij knaapje van de Mei!”

II.

Een logen bleek u 't lied van Mei,
Een droom—de beë der Poëzij.
De wind der duinen, klagend over
Uw moeders graf, door 't dorre lover,
Zong, kind der lente, droef en bang
U ras een andre wiegezing
Toen vloodt gij-zelf naar beter dreven
En zijt geen tweede Mei gebleven—
Wel mócht ge na dit wreed begin!
Ach toch, wat bloemen de aard kan geven,
Hij heeft geen Meimaand in het leven,
Die vroeg u derft, o moedermin!

NOOIT VAN PAS.

Bij 't zorgen
Voor morgen
Vond niemand ooit baat:
Eerst, als ge er vóór staat,
Dan voelt gij het kwaad;
En als gij 't voelt, dan helpt geen raad.—
Dus? Wijsheid komt steeds te vroeg of te laat.

LIEFDE.

Die ik het meest heb liefgehad,—
't Was niet de slanke bruid, met wie 'k in 't zoeter leven
Mocht dwalen op het duin en dromen in de dreven,
Wier hand mij leidde op 't rozenpad;

't Was niet de jonge en teedre vrouw,
Die, goede genius, mijn hart, mijn huis bewaakte,
Die mij het leven, ach, zo licht en lieflik maakte.
Met al de rijkdom harer trouw!

„Zo was 't de moeder van uw kroost,
Die u, gelukkige, voor 't offer veler smarte,
Deed smaken, onvermengd, het reinste geluk van 't harte,
Des levens liefelijkste troost?

Neen!—die ik 't meest heb liefgehad,
Dat was mijn kranke, 't was de moede, de uitgeteerde,
Van wie ik leven beide en hopen sterven leerde,
Toen 'k wenend aan haar sponde zat.

1895.

VERLOREN SLEUTEL.

Veel wat ik eenmaal recht verstond,
Versta ik tháns niet meer
Waarom?... Het blind Geloof verzwond,
De Twijfel drukt mij neer.

(Gevolgd.)

NIET VOOR DE MENSEN.

Matth. VI: 16.

L

Voor de mensen klaag uw leed
Niet te luide, niet te lange,
Niet te bange:
Meest vertoning scheurt haar kleed.

Pronk niet met geleden smarte,
Stilte is tolk van 't diep gemoed,
Meer dan wanhoops tranenvloed.
De eedle ziel, bij 't heilig lijden,
Heeft haar fierheid; vreesst der schaar
Oppervlakkig treurgebaar,
Als de troost der ongewijden;
Wat voor allen, niet voor háár!
Moge een traan het oog ontglijden,
Echte droefheid, bleek maar schoon,
Draagt heur wonden niet ten toon,
Doch de nachtwoak ziet haar strijden,
Doch háár Trooster kent haar rouw,
En die zij beweent haar trouw!

II.

Kunt gij 't overvloeiend hart
Niet beheersen? 't Juk der smart,
't Heilig kruis niet stille dragen?
Móest ge luide uw jammer klagen,
Handenwringen, Waarom vragen?
Uitkomst zoeken in gewezen?
Ga, beproefde,
Zielsbedroefde,
Gij ook—in de hof, alléén!
Niet voor allen slaak uw klachte;
Voor de Kenner der gedachte,
Voor de Hoorder der gebeén,
Stort uw ziele uit, klaag en ween!
Ween en—bid! en 's Heren vrede,
—Engel, die vertroostend lacht—
Licht en kracht,
Op uw tranen, op uw bede,
Zullen dalen in uw nacht,
Straks, o gij van God verkwikte!
„Zalf uw hoofd“ en beur 't omhoog,
Wis de tranen uit het oog,
Dat de Hemel tegenblikte!
Toon ons geen mismaakt gelaat;
Laat óns in uw kalme trekken,
Van de rouw, die niet vergaat,
Dieper 't echte spoor ontdekken!
Eenvoud, waarheid in de smart
Tuige ons de adel van uw hart!

'T WAS TOCH DE HOVENIER.

Zij, menende dat het de hovenier was....

Joh. XX: 15.

't Was toch de Hovenier, Hij, die in Jozefs gaarde
Uw schreiend oog verscheen, o droeve, teedre vrouw,
Toen niets meer dan een lijk uw schat was op deze aarde,
En alles wat gij zocht in grote zielerouw!

't Was toch de Hovenier, Hij, die begon te vragen:
Wie zoekt gij?—die u straks Maria! tegenriep,
En met zijn woord het licht deed in uw ziele dagen
En in een paradijs uw woestenij herschiep!

't Was toch de Hovenier, De knoppen gingen open,
Gereed te sterven op de akker van 't gemoed,
De knoppen van geloof en liefde en vreugde en hope,
Bij 't ruisen van zijn uchtendgroet.

Zij wachtten op zijn dauw, zij smachtten naar zijn zegen,
De kiemen aller deugd, de bloemen van 'het hart:
Zijn woord was voor haar groei de wondre lenteregen,
Zijn blik de milde zon, na winterkoude en smart!

Ze ontloken om niet meer te sterven, maar te bloeien,
O, langer dan een lente, een schone zomerdag,
Om, door zijn zorg gekweekt, in 't diepst der ziel te groeien,
Hoe menig bloem der aard het oog verwelken zag!

't Was toch de Hovenier! En, wie in 's levens gaarde
Die man niet heeft ontmoet, Maria, zo als gij,
Zijn ziele schreit en smacht, al bloeit de zonnige aarde,
En zoekend waart hij om in 't lentefeestgetij.

1859.

ONVERMOEID.

Des drijvers geweldige roede
Jaagt rustloos ons voort op ons pad;
Wij lopen en worden wel moede,
Wij wandlen en worden wel mat.

De hitte des daags drukt ons neder
En donker daalt menige nacht;
Wij gaan—en wij komen niet weder,
Waar 't luchtje zo mild was en zacht;

Waar lieflijk de levenstroom ruiste,
En vrolijk uit bloemhof en dal
De wildzang der vogelen bruiste
En 't hart sloeg met jubelgeschal!

Hoe kwijnden en bloemen en zonnen!
Veel trouwe gezichten zijn heen:
De reis, zo gezellig begonnen,
Werd somber en eenzaam meteen.

Wat vloodt ge ons, gij lieve, gij goede?
Keert weder ten steun op ons pad!
Wij lopen en worden zo moede,
Wij wandlen en worden zo mat!

Zij keren niet weder, de doden,
En 't omzien wekt ijdele smart:
Wat staat gij?—de rust is verboden!
Geen ruste, al bezweek ook uw hart.

Noch omzien, noch schreien, noch klagen
Vertroost, vernieuwt ons de kracht...
Mijn ziel, laat een psalmtoon u dragen,
En klink', o mijn harpe, te nacht:

Wij slaan naar de bergen onze ogen,
De hulpe zal komen van God:
't Is Hij, die uw tranen zal drogen,
U leidt op de weg van uw lot!

Vaartwel dan, gij lachende dreven!
En vredige dalen, gegroet!
Berg-op gaat de weg van ons leven,
Wij stijgen met manlike moed.

Al buigen, in treurig gepeize,
Wel vaak onze zielen zich neer,
De korte verdrukking der reize
Vindt ook haar vergoedinge weer.

Wij kennen en—kussen de roede,
Die rustloos ons drijft op ons pad,
Wij lopen en—worden wij moede—
Wij zoeken ook de eeuwige stad!

Geen rusteloos zwerven en smachten
Is 't leven: een Doel licht ons voor;
En worstlende, winnen wij krachten,
En dwalende vinden wij 't spoor!

Een Machtige steunt ons en schraagt ons,
Wij struiklen: Hij richt onze voet;
Wij vrezen, wij vallen....Hij draagt ons
Getrouw over bergen en vloed!

Zo vreest niet! laat rijzen uw psalmen,
Laat vrolijk langs afgrond en rots
Het moedige reislied weergalmen,
Het reislied der kinderen Gods.

Wij wachten met dankenden hoofde
Uw heil en uw waarheid, o Heer!
En wat het verleden ons roofde,
Geeft schoner de toekomst ons weer.

Steek' de zon, daal' de nacht, Gij Algoede
Zijt schaduw en licht op ons pad;—
Wij lopen en worden niet moede,
Wij wandlen en worden niet mat.

ROUWBEKLAG.

God heeft u zwaar beproefd! Ik weet
Eén troostgrond maar: dat Hij het deed.

1859.

HET HAANTJE VAN DE TOREN.

Fiat voluntas.

November 't laatst, maar even toch,
door storm en sneeuwjacht heen,
Was ze uitgewipt naar Moeders huis
met overhaaste schreên.
Men knorde op 't onvoorzichtig kind;
zij—kuchte, met een lach....
Doch 's avonds van dat wit gelaat
ontroerde wie haar zag.

En sedert ving haar lijden aan;
de kiem der wrede kwaal,
„Die langzaam moordt, als sluipend gif,
en wis, als 't grievend staal,“
Schoot wortlen in heur jonge borst,....
Een blijde lentegaard....
En de arme kunst zocht weer naar 't kruid
dat nergens wast op aard

Het einde was beslist; doch zij
verdroeg haar kruis, als meest
Haar kruisgenoten, 't hart vol hoop,
met plannenrijke geest.
Zij leed, met lieve lijdzaamheid,
ook waar van week tot week,
Trots korte vleugjes van herstel,
haar teedre kracht bezweek.

Toch, dat eentonig leventje,
met zorg bewaakt, verdeeld, —
Was ze ook niet moe als nichtje een uur
had aan haar zij gespeeld?—
Dat dobbren tussen hope en vrees,
die voorgeschreven rust,
't Was wel een kruis, een bitter kruis,
voor lieve „Levenslust“!

Ach Levenslust!...in beter tijd,
Zo schertsend, noemden haar
De vrienden van haar schone jeugd,
een teedre vriendenschaar.
Die zij, een zonnetje in haar huis
en feest van 't huislik feest,
Bezielde door haar lieflikheid
en rijke, dartle geest.

Want levenslustig was heur aard,
zij lachte nimmer moe,
De jonge vrouw, vol kinderzin,
het lieve leven toe.
Geen zorg boog licht dat hoofdje neer;
een niets, een rozeknop,
Een zonnestraal, een lief gelaat
wond haar jong hartjen op.

Daar geurden rozen in haar ziel,
een nachtegaleenkoor
Sloeg in haar reine borst, en sloeg —
temet eens vrolik door!
Zij kon vertellen als een fee,
vol dartle fantazij,
En op haar lippen zweefde graag
de schalke plagerij.

Toch was ze ook ernstig ja en vroom —
doch somber was ze nooit!
Haar ernst was in geen rimpel, neen,
maar in een lach geplooid.
Dat vrolijk hartje was ook diep,
doch in zijn diepte scheen
Een licht van Liefde en Hoop! dus wierp
het stralen om zich heen.

Zij bloeide in de eerste huwlijksjeugd,
als 't bloempjen in mooi-weer;
Zij tooide met haar blijde zin
haar leven en verkeer;
Zij schiep een wereldje om zich heen,
Vol geest en vol geluk,
Waarin haar geestje zich bewoog,
gezellig, vrolijk, druk.

Hoe deelde ze aller lief en leed!
haar handdruk was een troost,
Haar zilvren stem een feestgezang!
haar vriendschap, onverpoosd,
Was hier en daar en overal,
waar voor die gulle ziel
Een jarig kind te omhelzen, of —
een traan te drogen viel.

Want zij liep uit vast iedre dag:
zij stak, door weer en wind,
Het zorgloos neusjen in de lucht,
dat onvoorzichtig kind.
En plaagden haar de vrienden soms
om haar uithuizige' aard,
Dan zuchtte zij: het blijft ook nog
zo eenzaam aan mijn haard!

Doch waar zij kwam, zij deed u goed,
zij sleepte u, kozend, mee;
Zij spreidde lichtjes om zich heen
van vrolijkheid en vree;
Zij tierde en bloeide: een schone bloem
in 's levens lentehof....
Totdat op eens de Noordewind
haar ranke stengel trof!

Zij voelde 't wel, zij vreesde 't wel,
doch vleide zich nog meer—
De Hoop voor de arme zieken voedt
een liefde wreed en teer—
En was maar eens de Mei in 't land
en gure April voorbij,
Dan werd ze ook beter, sprak haar wens,
en dat geloofde zij.

„Ik sterf hier in mijn duf vertrek;
maar lucht en lentegloed,”
Dus dacht zij, stil of luid, „ziedaar
wat mij genezen moet!
Ze weten 't niet, ze weten 't niet,
met al hun medicijn,
God heeft de beste: bloemengeur
en warme zonneschijn!”

„Naar buiten wil ik, de eerste week,
de tweede week van Mei,
Liefst naar mijn duinen, zo het mag;
daar ademde ik zo vrij,
Daar was ik iedere zomer toch
altijd zo heel gezond;
O, 'k zal genezen in die lucht
en op die dierbre grond.”

„Ben ik maar eenmaal daar, gewis
dan sterk ik langzaam aan,
'k Zal met een steuntje dag aan dag
een eindje verder gaan;
En ben ik moe, dan ruste ik uit.
aan onzer heuveln voet.....
't Is ook versterkend, 't lekkere zand,
gestoofd door zonnegloed...”

En al haar dierbren, om de beurt,
herhaalden trouw en teer:
„Gij moet naar Buiten! zeker, daar
vindt ge al uw krachten weer.
En was het nu maar warm en zacht,
licht deed een toertje u goed,
In maklik open rijtuig, kind!
geduld maar! en houd moed!”

Een open rijtuig! en het oog
der zwakke glom van vreugd
Bij deez' gedachte, die altijd
haar zinnen had verheugd.
„Een open rijtuig;” riep zij uit...
„En lucht en lentegeur ...
Hoor, 'k ben genezen, Moederlief,
als 't stihoudt voor mijn deur.”

En Meimaand kwam! en met haar, zie,
een vleugje van herstel;
Vals zonnetje in een droeve lucht;
doch zij: „ik wist het wel,
Gods lente brengt me al redding aan;
zo nu de zon maar scheen,
'k Geloof—ik liep mijn kerker uit
zo luchtig als voorheen!”

Doch onze Noordse Mei, helaas,
is arm aan zonzeschiijn,
Hij kan zo koud, zo droef, zo guur,
hij kan November zijn.
En zo was 't nu: de Noordewind
blies langs de kale gracht.
En dicht bij Pinkster werd nog steeds
„de lieve Lent” verwacht.

Dat griede haar; dat deed haar pijn;
die borst, van hoop vervuld,
Nu dat haar zoetste hope loog,
verging van ongeduld.
Mistroostig werd zij voor het eerst,
en, meer dan vroeger ooit,
Verveelde 't somber uitzicht haar,
met boom noch mens getooid.

Toch iedre morgen, dag aan dag,
was 't nu haar eerste werk,
Te staren over 't plein en dan—
naar 't Haantje van de kerk,
Met vragend, mijmrend, nieuwsgier' oog,
Een spiegel van dat hart,
Vol scherts en weemoed tegelijk,
en spelend met zijn smart.

Want op het hunkren naar de lucht
was 't antwoord keer aan keer:
„De wind is Noord, de wind blijft Noord,
't is guur, 't is nog geen weer:
Kijk, lieve, als 't Haantje van de kerk
zich zó—naar óns toe draait,
Dan ruist het koeltje, dat u zacht
als balsem tegenwaait.“

Zo werd gezegd, geyleid, getroost
en iedre morgen stond
Zij nu voor 't raam en tuurde en keek,
een lachjen om de mond,
Een traan in 't oog; zij schudde straks
haar kopje, reis op reis,
En dacht en sprak dan bij zich-zelf
In vreemd en droef gepeis:

„Ach, 't is weer de oude hoodschap, ja,
en 't Haantje zegt: blijf thuis,
En weer een koude, lange dag
verkwijne ik, in mijn kluis.
Hoe anders was 't een vorig jaar,
hoe zorgloos liep ik uit....
Ik was toch recht gelukkig tóen;
ik wist van Noord noch Zuid.“

„Neen, 'k schonk U vroeger nooit een blik,
ik liep door weer en wind!
Zeg, hoofdijg Haantje, wreekt ge u thans
op 't onvoorzichtig kind?
En houdt ge u dan maar doof, steeds doof,
voor al mijn geestigheên....
Als—„volgde er bitter, na een poos—
„als—God voor mijn gebeên!“

En weemoed overstelpte haar,
zij wrong in diepe smart
De bleke, lange handen saam,
met angstig jagend hart,
Tot ze eindlik schreien kon en riep:
„Te leven is toch zoet!
Neen, vrienden, arme Levenslust
heeft nog geen stervensmoed...“

Doch straks verhief zij 't hoofdje weer
en 't leliewit gelaat:
„Ik meen dat zulk een droeve bui
mij gans niet vriendlik staat.“
Zo dacht ze en sloeg het kalmer oog
weer naar de torentop,
En dreigend met de vinger was 't:
„Pas morgen beter op!“

Maar morgen, ach, 't was de eigen strijd
in 't somber ziekvertrek;
Zij voerde met haar torenspits
een dagelijks gesprek;
Zij schonk haar nu wel menig blik
En menig vleierend woord,
Maar 't baatte niet: heur onheilsbood
wees onverbidlik: Noord!

Maar morgen stond ze weer en dacht:
„De dagen gaan voorbij
En lijken op elkaer—het wordt
geen zomer meer voor mij....
Genezing wachtte ik van de lucht,
de buitenlucht alleen—
Maar 't Haantje wijst naar Buiten niet,
het wijst naar Boven heen!“

„'k Wou toch alleen zo graag dat God,
eer Hij mij tot zich nam,
Nog eens een zoeler luchtje gaf
voor zijn geschoren lam;
'k Wou nog zo graag het groen eens zien,
de blijde zonneshijn—
En dan, zo 't warmer was, wellicht
zou ik ook beter zijn....“

„O Gij, die Liefde en Almacht zijt,
Gij, als mijn Bijbel leert,
Die met een wenken van Uw hand
en wolk en wind regeert!
Zo toch Uw hand, o Heer, voor mij,
dat Haantje eens keren wou
Naar 't Zuiden heen, Gij kunt het toch!
hoe ik U danken zou....“

Wat omging in haar ziel?... Zij stond
en staarde als wachtte ze af,
Of ook haar bede werd verhoord
en God een teken gaf!
Ze ontwaakte op eens: ze ontroerde zelf
van 't spel der fantazie;
Keek naar de lucht, keek naar de kerk,
en zei: Uw wil geschied.

Des andren daags maar even wierp
ze een blik naar buiten toe,
Half zegevierend, kalm, beslist,
half strijdens-, hopens-moe,
En toen—niet meer! Zelfs dagen lang
ging nu 't gordijn niet op—
Intussen wachtte op zonneshijn
nog steeds de rozeknop.

Maar eindelijk op een Juniedag
Vol zomerglans en geur,
Daar rolde een open rijtuig aan,
dat stilstond voor haar deur....
En zij? Ze was genezen ook,
de lieve Levenslust!
Zij ging..., haar bracht een zwarte koets
naar Buiten, in de rust.

Een jonge man, geknakt van rouw,
een kleene vriendenschaar,
Volgde—en hun ziele volgde mee!—
de aandoenelike baar;
Naar 't Haantje van de toren keek,
met droeve glimlach, één:
't Blonk in de blauwe lucht en wees—
naar 't zoele Zuiden heen

Dec. 1857.

SCHITTERENDE STARRE.

Ik zag een starre schitteren,
Maar 't was niet aan de trans;
't Was in twee dierbre ogen,
Een starretje vol glans.

't Betoverde en bezielde
Mijn hart, mijn geest, mijn jeugd,
't Spreidde in mijn blijde woning
Gods licht en vrede en vreugd.

Het blonk op al mijn wegen
Zo vriendlik en zo zacht,
Een zonnetje van zegen,
Te morgen en te nacht.

Het blonk van heilige liefde
Voor zoveel goeds en groots;
Het scheen een licht des levens,
Maar 't bleek—een boô des doods!

Dat was het Teringstarretje—
Beware u Gods genaê,
Dat gij het ooit ziet schittren
In 't oog van kind of gaê!
1845.

TWEE LEVENSBEELDEN.

Verzen, geschreven naar aanleiding der
bekende plaat:

THE PAST AND THE FUTURE.

I.

't Lachend oog, vol liefde en licht,
't Open harte, rein van zorgen,
In de zoete lentemorgen
Staart een blij en blond gezicht.
Uit de wonderschone dreven
Van het onbekend verschiet
Klinkt een vleierend toverlied,
't Lied van 't jonge leven . . .
Op zijn zachte melodij
Wat al beelden en tonelen
Reizen de peinzende ziele voorbij!
Rozegaarden, luchtkastelen,
Kluisjes staêg vol poëzij;
Rijke ekipages of ruisende zalen;
Zilveren meren en lachende dalen;
Spelende groepjes vanschoonheid en jeugd,
Groene terrassen, vol leven en vreugd;
Fiere onbekenden, die 't maagdelik harte
Groet, uit de verte,
Groet met een bos, met 'n droom, met 'n zucht!
Op de wolkjes, in de lucht,
Zo ze geen heerlike bruidstooi ziet zweven,
Toch, als in bruidstooi verschijnt haar 't leven,
Lacht haar de toekomst, zo rijk en zo zoet . . .
O, Schone Wereld, wees gegroet!

't Stil gemoed vervuld van rouw,
 Als de balling naar zijn Eden,
 Op de velden van 't verleden
 Staart de jongbeproeftde vrouw.
 Stemmen van vervlogen jaren
 Klagen, somber in het rond,
 Als 't geruis der gele blaëren
 Over dorre kerkhofgrond:
 En, haar jonkheid en haar dromen,
 Wat haar 't wondre leven gaf,
 Wat haar 't leven heeft ontnomen,
 Stijgt weer opwaart uit zijn graf:
 Liefde, die haar kindsheid streefde,
 Oude vriendschap, eerste min,
 Hoogtijdagen, bruiloftsweelde,
 Vreugden van het jong gezin;
 Al wat ze eenmaal heeft genoten,
 Of, in overzaalge gloed,
 Aan het kloppend hart gesloten, —
 Wat haar hart nog kloppen doet!
 Toch, niet in deez' vredige ogen
 Dringt een traan van rouw en spijt
 Om uw vreugden, Lentetijd!
 Die te wreed de ziel bedrogen
 Toen het uur sloeg van de strijd!
 Hier, geen hopeloze smarte,
 Die de schimmen van weleer
 Wil omarmen, eenmaal weer ...
 Offer van een lijdend harte,
 Dankend nog voor 't geen vervloog,
 Rijst haar weemoed, stille omhoog
 Neen, schoon door de storm verslagen,
 De eedle ziele zal niet klagen
 Om de hardheid van haar God!
 Had haar leven niet zijn dagen
 Van geluk en van genot,
 En—wie zal aan de aarde vragen
 Anders dan het aardse lot?
 Zo haar bloemen zijn gevallen,
 Als een lijkkrans, op de baar,
 Wat verganklik is voor allen,
 Moest het eeuwig zijn voor háár?
 Is de wet niet hier beneden,
 Dat de Toekomst wordt Verleden?
 Dat de ziele derven moet?
 Dat uw beste tranen vloeien

Om 't geen meest 't hart mag boeien,
 Om wat schoon is, edel, goed? —
 Dat de bruidstooi, broos-geweven,
 Smetloos langer prijkt en leeft,
 Dan het reinste geluk van 't leven,
 Dat de hoogste Liefde weeft? ...
 Maar ook—dit ons aardse strijden,
 Al ons lieven, bron van lijden,
 Al ons bloeien en vergaan,
 Waard een glimlach of een traan,
 Is 't niet dus van God gegeven
 Tot een doel van hoger leven?
 Brengt des Levens diepste smart
 Niet des Hemels troost aan 't hart?
 Uit uw wondre kerkhofdrenen,
 Schoon Welcer! o ruist er niet
 Ook een zucht, een stem, een lied
 Lied des levens, lied der hope?
 Wijst het graf niet naar omhoog,
 Meer dan enige tempelboog?
 Scheurt zich niet de Hemel open
 Voor het minnend, wenend oog?
 Blinkt niet over 't puin van Eden,
 Over 't stof van ons Verleden
 Nieuwe lentemorgengloed...?

O, land der toekomst, wees gegroet!

1859.

VARIATIE.

1 Korinthe XIV: 20.

Een kind in de boosheid, een kind in 't verstand—
 Zo'n stumper, die staat niet alleen in het land.

Een man in de boosheid, een man in 't verstand—
 Die heerst in de wereld met krachtige hand.

Een man in de boosheid, een kind in 't verstand—
 De schelm is een Ezel en valt in de schand.

Een kind in de boosheid, een man in 't verstand—
 Die zetten al de andren hier liefst aan een kant.

OP DE BERGEN,

I.

Hoog van de Alpen, bij de stralen
Van de morgen, zag ik neer
Op het lustoord in de dalen,
Tussen Thuns en Briënz' meer;

't Lustoord met zijn rij paleizen,
Waar der bergen hoge gast,
Moe van 't onvermoeide reizen,
Pracht en weelde zoet verrast;

Waar 't goud van 't rijke Noorden,
Dat een arme Zwitser boeit,
Meer dan Lémans heilige boorden,
Als een snelle bergstroom vloeit;

Waar ge in schaâw der geurge blaëren
Van het notebomenwoud,
Britse schonen na kunt staren,
Als de Jungfrau, blank en —koud.

Ook baronnen en vorstinnen,
Als de Grimsel, bar en hoog;
Ook zeer gnädige gravinnen,
Met een Sehnsuchts-meer in 'toog.

Doch, hoe lag 't nu daar beneden
Kleên en nietig aan mijn voet,
't Nest vol schitterende ijdelheden!
In de morgenzonnegloed.

Nietig—of ze louter dwergen,
Lilliputters hield bevat;
Ja, het scheen wel van de bergen
Zó als waar die kleene stad,

Die de grootheid aller landen
Zich ten zomerlustoord koos—
Opgezet door kinderhanden
Uit een Neurenberger doos.

II.

Op de bergen van het Lijden,
—Steile weg naar 't heilig Land—
Op de bergen van het Lijden
Voerde mij der Liefde hand.

Van hun toppe—'tscheen wel nader
Bij der starren heilige sfeer
En de woning van de Vader—
Op de wereld zag ik neer;

Op al de eerzucht, op de dingen,
Op de mensen van de dag—
Grootheên, die elkaër verdringen—
Wie er wat beduiden mag.

Ruiterij van filozofen
Met een theologenheir
Streden samen: van daarboven
Scheen 't een stofwolk en niets meer.

Al hun glorie, al hun weelde
Werd zo nietig en zo klein,
Wat mij grieftde, wat mij streelde
Ijdelheid der ijdelheên.

En ik dacht weer aan die morgen,
Aan die morgen van weleer,
Toen ik lachend, zonder zorgen,
Blikte hoog van de Alpen neer.

PIËTEIT EN AESTHETIEK.

Ik kan 't met die Vroomheid niet vinden
Die 't Schone miskent en versmaadt—
Is vroomheid iets anders, gij blinden!
Dan liefde voor 't schoonst dat bestaat?

ANDERS.

Echte zin voor 't Schone
Sluit ook vroomheid in;
Vroomheid derft haar krone
Zonder schoonheidszin.

DE ENGEL BIJ HET GRAF.

Wat zoekt gij de levende bij de doden?
Hij is hier niet.

Luk. XXIV.

Gij zijt niet heengegaan, gij heilige hemelbode,
Wiens nieuwe vredegroet, bij Jozefs grafspelonk,
Der droefheid, wenend om haar Dode,
Weleer, in 't morgenuur, verrassend tegenklonk!

Ik heb, op 't grote Feest, in meer dan aardse dromen,
(Al heeft mijn zinlik oog geen engel ooit aanschouwd!)
Ik óók, uw geestestem, in gindse hof, vernomen,
Daar eens een dieërdaar stof aan de aarde werd betrouwd.

'k Stond, peinzend, bij een zerk; de Paaszon wierp haar stralen
Op 't plechtig duin; de zee ruiste, als een psalm, van veer;
Maar ik dacht hoe we saam eens dwcepten in de dalen,
En vroeg aan 't graf mijn dode weer....

Toen, zachtkens, ook voor mij, klonk door de stille drevén
Die toon, waarbij het oog verwachtend opwaart ziet,
Die engelen-zegegroet, dat woord van eeuwig leven:
„Vriend, die gij zoekt, die is hier niet!

„Niet hier!—die ging u voor naar goddeliker Eden
Dan 't lieflik lustoord uwer jeugd;
En waar de boezem klopt van reiner zaligheden,
Dan de eerste liefde op aard bij 's levens lentevreugd!“

Ja, 'k ken u, Engel Gods, gedaald in Jozefs gaarde,
Gij boò der schoonste Hoop, die ons de borst doet slaan....
De God van Christus zond u zegnend hier op aarde,
En Christus geest leerde ons uw heilige stem verstaan.

BIBLIA.

Niet uit de Hemel, neen, is ze gevallen,
Feilloze Letter door de Almacht gegrift,
Doch naar des Vaders Huis dringt zij ons allen,
De enige, heerlike, heilige Schrift!

Niet uit de wolken, neen, ruisten of ruisen
Godlike stemmen ooit mensen in 't oor,
Doch hoort mijn ziele Gods stem in uw bruisen
Heilige harpen van 't Godgewijd koor.

Doch heeft ons harte Zijn waarheid vernomen,
Zuiver en trouw. onbedrieglik van toon,
Diep uit de borst der verkorene vromen,
Klaar uit de ziel van de heilige Zoon.

God in de mensheid de mensheid verlichtend,
Leidend, besturend met woorden en daên,
Troostend, verzoenend en reddend en richtend,
God spreekt ons toe uit de heilige blaên!

God in de mensheid — o peinzende luistert!
Menslike vorm draagt het eeuwige Woord
't Menslike vaak door het Godlike fluistert,
't Godlike bruist door het menslik akkoord.

God in de mensheid — o kent Zijn gedachte,
Klaarder en klaarder vernemt Zijne stem!
Zoekende kindren van 's Vaders geslachte,
Hooft in uw hart, in de Schriften, hoort Hem:

Hier wordt in de akker de Parel gevonden,
Die ons de borst van verrukking doet slaan—
Hier ligt uw Heiland, ... „in doeken gewonden,“
Doch bidt gij Hem, niet de windselen, aan.

Neen, voor de Letter niet buigen we als knechten
't Vrezende, domme, 't afgodiese hoofd,
Moedig, ootmoedig, naar heilige rechten,
Zoekt hier het leven de ziel, die gelooft!

't Hart, in de geestdrift der waarheid ontstoken
Kwijnde, zijn geestloze aanbiddinge moe,
Eerst waar de albasteren fles was gebroken,
Stroomden de geuren des Levens ons toe.

Eerst waar mijn ziel uit de vaten van aarde
't Hemelse goud had erkend en gezift,
Daar voor mijn ziel kreeg ze leven en waarde,
De enige, heerlike, heilige Schrift.

't Boek der Voorzienigheid zal ik u eren,
Schat in de mensheid door de Almacht gelegd!
Gij blijft hen raden en troosten en leren,
Die u doervorsen getrouw en oprecht.

Op uw Beloften, daar God in ons harte
Amen toe fluistert, genadig en goed,
Steune mijn ziel in haar rouw en haar smarte,
Ruste mijn hoofd eens met vredige moed.

Ruist om mij heen in de sombre valleien,
Woorden des levens! en licht op mijn spoor—
't Nodende Lied van Gods engelenreien
Klonk me uit de wolke niet beter in 't oor.

NEEN.

Gelukkig hij en vrij en vroed,
Die neen durft zeggen, neen,
Dat bondig woord, vol mannenmoed,
Tot iedereen.

Neen tot zijn kind, zijn vriend, zijn vorst
En tot de schare — neen!
Uit hoge niet, maar vrome borst,
Neen — schoon alléén.

Neen, voor de naam, de roem, de macht,
De top der blinkende eer,
En waar Fortuin hem lokt en lacht:
Ik biede u meer!

Neen, in 't beslissend uur van 't lot,
Als 't machtig geestenkoor
Des wijzen kloekheid vaak bespot
En brengt van 't spoor.

Neen, tot de Boze, in lichtgewaad!
Die 't edel hart verleidt;
De Boze — met het zacht gelaat,
Dat bidt of schreit.

Neen. tot zich-zelf. zijn slingrend hart,
Vol gloed of tederheên,
Neen--met een traan van spijt, van smart,
Maar nochtans neen.

Gelukkig, op de gladde paên
Des levens, die 't vermag;
Die man zal recht en veilig gaan,
En eist ontzag.

Ons Ja volgt menig lang berouw,
Te lang, te wreed, te spaë....
Voor 't onbedachte woord der trouw
Is geen genaë.

Ons laf, ons roekloos Ja baart pijn,
Bezwaart. verstrikt, voert mee....
Ons Neen wekt haat, kost moeite en strijd
Doch baart ons vree.

Verkiest gij rust, voor schande en schaef,
Bij 't wisslend levenslot,
Zeg meestal neen, maar zelden ja,
Tenzij - tot God!

Volg Hem, die tranen en gebeên
Weerstond op harde toon,
En neen sprak tot zijn vriend -en neen.
Voor 's werelds troon!

BIJ MEER-EN-BERG.

De morgen lacht, de koeltjes zweven,
De hemel straalt van liefde en licht;
Stil, statig uit de schone dreven.
Rijst Meer-en-Berg, 't gewijd gesticht.

Ach, droeve plek! Hier breekt u 't harte
Van weedom, die de weelde stoort:
Bedrogen hope, en zonde, en smarte
Vereent haar offers in deez' oord.

Nochtans, vanwaar die glans van vrede,
Die op dit huis der jammren daalt,
Daar 't landschap stil, als in gebede,
Gods goedertierenheên verhaalt?

't Is omdat Hij, die eens Zijn armen
Tot al wat leed heeft uitgebreid,
De Zoon, vol goddelik erbarmen,
Daar binnen licht en troost verspreidt.

't Is wijl een heilige gedachte
Van liefde en hoop hier werkt én leeft;
't Is wijl de mens, van Gods geslachte
Hier in zijns redders voetspoor streeft!

O zoet, weemoedig-zoet aanschouwen,
Dat vredig huis, die kerk, die hof ...
Ik groet u, heilge Godsgebouwen'
Geenschooner Tempel rijst in 't stof!

Mijn oog ziet op! mijn ziele luistert!
Uw stenen spreken, God tot eer!
En 't koeltje door de dreven fluistert:
Aanbid en hoop; hier is de Heer!

NAAR DE NATUUR.

Ik zie een graf gedolven
Op 't kerkhof te Bloemendaal!
De lijkbaar staat te wachten
Vlak bij het kerkportaal.

De schooljeugd—het is vakantie,
Iets zeldzaams in de week,
Maar Meester is uitgetogen
In 't zwart, met een grote steek—

De schooljeugd—ze vindt haar genoegens
Op 't kerkhof als overal—
Loopt saam: er wordt begraven,
Dat is een aardig geval!

Ze komen nieuwsgierig, en kijken
En keuvelen met elkaër.
Zij klimmen op 't hek van het kerkhof
En duikelen over de baar.

Zij peilen de gapende grafkuil
Met onbezorgde zin,
De een zegt: Het is een diepert!
En de ander: Durf jij er in?

Een derde neemt een vuistvol
Van 't opgedolven zand,
En laat het als een fonteintje
Weer vloeien uit zijn hand.

Nu gaan ze krijgertje spelen
Rondom het open graf;
Ook ranselen twee vechtersbazen
Elkander eens eventjes af.

Maar Teunis zit met Klaartje
Al op de grafkuilrand,
Naar 't schijnt een deuntje te vrijen
Op kinderlike trant.

Zij spelen—in verwachting
Van 't geen er komen zal;
Daar wordt er een begraven,
Dat is een aardig geval!

Zij spelen--daar nadert langzaam
De staatsie het wachtend graf.....
Zij steken de hoofden te zamen,
En nemen de petjes af.

1858

OPWEKKING.

Bij de' aanblik van al 't kwaad al 't leed op aard
Buigt zich uw hoofd vaak bang en twijfelens-moede -
Heft toch de blik weer hopend hemelwaart,
Ziet gij hier 't kwaad verwonnen soms door 't Goede!

ARS LONGA, VITA BREVIS.

De kunst is lang, het leven kort -
En 't werk van vluchtige uren,
Dat zonder strijd verkregen wordt,
Zal slechts de tijd verduren.

De kunst is lang, maar kort de tijd
U, voor uw taak, gegeven,
Zo spil uw kracht in lust noch nijd;
Niet velerlei uw hart gewijd!
Maar 't enig kunstwerk al uw vlijt—
Of 't u mocht overleven!

KUNST EN EVANGELIE.

Bijschrift bij de bekende Plaat, waarop de
arme Weduwe, die haar ganse leeftocht in
de schatkist wierp, (Mark. XII: 41-44) wordt
voorgesteld—met een wichtje op de arm en
kinderen aan haar zijde!

Neen kunstnaar, neen, gij hebt het niet verstaan,
Gij hebt het ons verbasterd weergegeven
Dat rein verhaal uit de Evangelieblaën,
Zo stil, zo vroom, eenvoudig en verheven.

Háár nooddruft gaf de weduw, die de Heer
Verhief voor 't oog van hen, die haar verachtten,
Maar de ze werpt in de offerkist veeleer
De bete broods... waarop heur wezen wachten.

Dit offerwerk laat onze harten koel:
Zou 't in de geest des Evangelies wezen?
Neen, vroom en vrij zegt hier een rein gevoel:
Dat Christus zulk een daad niet had geprezen!

De Boze, die daar fluisterde,
(vol snode veinzerij,)
Van 't nuttig, werkzaam leven in
de strijd der maatschappij!

De Boze, die hem 't lieve beeld
vertoonde in stille rouw,
Der zuster, die hij overliet
aan vreemde zorg en trouw.

Ook menigwerf, ontroerd, geschokt,
betoverd en verward,
Weerstond hij maar ternauwernood
die aanval op zijn hart.

Doch hij bestond; de Boze week....
en, in de geest verheugd,
Dacht hij zich telkens meer volmaakt
in heiligheid en deugd.

En eenmaal, na volstreden kamp,
steeg moedig zijn gebed
Tot Hem die uit des vijands klauw
Zijn dienaar had gered:

„Ik Heb al mijn leven in Uw dienst
geheiligd, o mijn God!
Ik stierf de wereld af; ik vlood,
ik schuwde al 't aards genot....

„Ik hoorde 't hartontblotend woord,
dat Christus onze Heer
Eens tot de rijke jongeling sprak,
en—willig deed ik meer!

„Ik stond mijn vele goederen af
voor 't hoogste en éinig goed:
Ik haatte zuster, maag en vriend,
ik kruiste vlees en bloed!

„Ik leefde een leven van gemis
in 't diepste der woestijn,
Alleen met U, alleen voor U,
die steeds mijn deel mocht zijn!

„Nu geef me een teken Uwer gunst,
Ontfermer! toon het mij
Hoezeer het offer, dat ik bracht,
U welgevallig zij!“

„Of, Heer, zo mij nog iets ontbreekt,
verklaar 't mij, door uw woord....“
Zoo bad hij in vervoering en—
zijn bede werd verhoord.

Hij strekte 't rustloos hoofd ter rust
en, in de nachtwaaik, stond
Een bode van de hemeltrou
aan 's kluiznaars harde spond.

„Antonius! ga, maak u op!“
dus luidde zijn bevel—
„Reis heen naar Alexanders stad
en, merk dit woord u wèl:

„Vraag naar een zekre Simon daar,
wiens huis is in de straat
Genaamd de Rechte; en, op uw beê,
ken Gods gedachte en raad.

„Deez Simon is een Christenman,
wiens vroomheid juist zo hoog
Als de uwe staat geschat, spreekt God,
in Zijn genadig oog...“

Antonius rees dankend op
en fluks, in vroom gepeis,
Van d' onbekende vrome vol,
aanvaardde hij de reis.

Heet was de zonne der woestijn—
hij werd niet moe; de nacht,
Schoon bang, weerhield zijn schreden niet,
maar schonk hem nieuwe kracht.

In 't eind, na menig dagreis, blonk
de Stad hem in 't gezicht,
Toen 't brandpunt, tussen Oost en West,
van Handel, Wijsheid, Licht.

Maar déze pelgrim had geen oog
voor al haar bont gejoel,
Voor obelisk, noch zuilenrij,
noch kunstenschat—gevoel.

Hij vroeg naar 't prachtig renperk niet;
hij zag 't—maar zag niet om.
Hij joeg met strakke blik voorbij
gedenknaald en kolom.

Hij joeg en vroeg, gedurig weer,
naar Simon, Simon slechts!
Ras vond hij straat en huis....doch stond
en keek toen, links en rechts....

Hij trad op 't laatst (wat kalmer toch)
een zekere werkplaats in,
Daar Simon zat te midden van
zijn ijverig gezin.

„O Simon, wees gegroet!“ riep hij;
ook Simon zei: „Gegroet!“
En sloeg terwijl een schuine blik
naar 's pelgrims barre voet.

— „Gij zijt een Christen?“—„Dank zij God!“
— „Wat doet ge, o heilig man?“
— „'k Lap schoenen,“ sprak de heilige weer,
„Och, geef die leest reis an!“

—„Ja....doch, wat meer?“—„Wat meer? ei Heer!
Ik werk van 's morgens vroeg
Tot 's avonds laat! mijn trouwe God
geeft me altijd werk genoeg“

— „Zo geeft ge van uw ruim gewin
wel veel in aalmoes weg?“
— „Dat weet ik niet! ons groot gezin
eist zuinig overleg.“

— „Doch bij uw werk vast peinst ge veel?“
—„Ik.... zing de ganse dag.
Mij dunkt dat hij die bidt en werkt,
ook zingen kan en mag!“

— „Gij bidt dus veel... hoe menigmaal!“
En de ander sprak „Gezet
Des avonds rijst mijn dank tot God,
des morgens mijn gebed.“

— „En hoeveel uren brengt gij door,
gewoonlik in gebeên?
Hoe lang wel rekt ge uw nachtwaak soms?“
—„Ik Heer? — Ik slaap meteen...“

„En 'k bid nooit lang! de Meester zegt:
Gebruik geen woordenvloed,
Geen breed verhaal! Ik kan 't ook niet;
en 'k bid maar, kort en goed:

INLEIDINGEN EN AANTEKENINGEN

OP DE

VERZEN.

TERUGBLIK.

(Voorbeeld van Studie).

De totaal-indruk van dit vers vangen wij gemakkelijk op. Alles is eenvoudig en helder gezegd. Toch brengt ook hier de versvorm het gebruik mee van minder gewone woorden en wendingen, die tot klaarheid gebracht moeten worden.

Eerst als de Student in staat is, vers voor vers in zijn eigen gewone proza-zegging over te brengen, kan hij rekenen de mening van de dichter goed verstaan te hebben.

Van het eerste vers kan men b.v. de volgende proza-lezing geven:

Wat wij ook wensen of willen; wáárnaar wij ook streven, 't zal alles toch gaan, zoals een „Hoger Geest“ het gebiedt. (Het spreekwoord zegt: De mens wikt, God beschikt).

De mens moge denken, vrij te zijn in zijn doen en laten, toch is het niet hijzelf, die zijn weg en leven richt.

Zelfs de adelaar maakt in zijn schijnbaar zo onafhankelijke vlucht, geen zwaai of zwier, die niet bepaald wordt door dezelfde „Hoger Geest“.

En de wil—niet alleen van de zwakke maar evenzeer van de sterke—buigt diezelfde „Almacht“, zoals de wind het riet doet.

(Alleen wie verstaat, dat de eerste regel een toegevende bijzin is, kan de gedachte korrekt in proza weergeven; waarbij hij vanzelf opmerkt, dat de dichter de vrijheid neemt, het woord *streven* als een overgankelijk werkwoord te gebruiken, wat wij in proza niet doen.

Alleen wie verstaat, dat regel 5 en 6 een verzinnebeelding of veraanschouweliking zijn van wat in de vier eerste regels meer abstrakt staat uitgedrukt, zal zonder moeite kunnen uitmaken, wat hier te verstaan zij onder de „vaste perken“ van „'s Aadlaars vlucht.“ In de proza-omschrijving kan hij 't dan zo uitdrukken, als hij het verstaat.)

In uw verbeelding moogt ge de grond leggen, zelfs voor . . . luchtpaleizen. Ge moogt een hele plan-
Vers. nenkaart ontwerpen, en daarop de weg uitstippelen, die ge reizen zult; en ge moogt dat vrij en ruim doen, want: „Wijd en schoon is de aard“; en bij uw eigen licht moogt ge uw lot kiezen, en wegen zoeken maar be-

denk, dat het ten slotte een zegenend God is, die uw gangen richt!

(Waarom is het, strikt genomen, inkorrekt om te spreken van „de grond leggen voor luchtpaleizen.“? En in hoeverre, denkt ge, herstelt de dichter die inkorrektie door een aandachtstreep te plaatsen vóór luchtpaleizen?)

Dit vers is verbeeldingrijker gezegd dan de twee vorige, en het zet onze verbeelding ook meer aan het werk. Daarom behoort het tot die poëzie, die men

Derde niet in proza moet omzetten. Dan gaat de geur er af; dan is het weg. De student, die dit zelf opmerkt, kan daaruit zien, dat zijn smaak voor poëzie al enigermate ge-oefend is.

Laat de knaap het leven instormen met z'n vrijheidsleus; laat hij wanen zich naar eigen fiere keus

Vierde **Vers.** tot man te kunnen vormen — straks, als hij man geworden is, — komt daar een tijd, dat

Als de *Zwerfer* op 't land van zijn verleden (op de afgelegde levensbaan) een terugblik werpt, dan

Vijfde **Vers.** vaart zijn geest omhoog in gepeinzen en gebeden, en komen vragen bij hem op, als: *Wie z'n slingerpaden naar zijn haard geleid*, en wie uit zijn verlangens, begeerten en daden zulk een uitkomst of resultaat bereid heeft.

(Merk op, wat een verbeeldingrijk trio de woorden: *zwerfer*, *slingerpaden* en *haard* hier vormen.)

En hij overpeinst verder, hoe hij dikwels door een schijnbare kleinigheid (een strohalm) werd gestuit

Zesde **Vers.** in zijn wilde vaart, en hoe smart hem niet bitter, en zegen hem niet hoog- of overmoedig gemaakt heeft, maar hoe beide veeleer hem noopten zijn knie en hart te buigen, en hoe bergen van moeilijkheid en bezwaren soms voor hem oprezen, maar dat ze weggeschoven werden voor zijn matte voet, en hoe tot teder hopen en geloven telkens weer zijn stug gemoed gekneet werd.

Al het bovengenoemde was dat het werk van onbekende machten, die met zijn hart en zijn lot speelden

Zevende **Vers.** — of van de leidende gedachten, hem ingestort door „een zeegnend God“?

Wie schiep de omstandigheden en het zogenaamde „toeval“, die meewerkten om de *zwerfer* langs zoveel *slingerpaden* naar zijn haard te leiden?

Wie was het, die uit allerlei verwarde toestanden en om-

standigheden orde, vrede, licht en harmonie te voorschijn treden deed?

Al de bovenopgesomde vragen noemt de dichter **Achtste** Levensraadselen; zalig is hij die het antwoord op **Vers.** die grote vragen in zijn leven *hoort* d.w.z. die opmerkt en met dankbaarheid in zijn hart ervaart, dat dit alles leidingen Gods zijn; en zalig is hij, die de hand van Almacht, Liefde, Trouw, Genade ziet op al zijn paden in dit land der vreemdelingschap.

Wij gebruikten wat vrijer en ruimer omschrijvingen dan, strikt genomen, bij parafraze nodig is. Wij deden dit opzettelijk, om door voorbeeld de student aan te sporen zó goed in de mening van de verzen door te dringen, dat hij dit ook doen kan.

Doch, zoals reeds gezegd, dit alles is maar 't werktuigelijk deel van de studie. De student moet zich daarmee niet tevreden stellen.

DE LIEFSTE PLEK.

Met de aanhef van dit vers kan ieder gemakkelijk meegaan; dat is uit ieders hart en uit ieders ervaring gegrepen, want ieder mens, die niet in dorre uitwendigheid leeft, heeft voor zich zo'n liefste, plek „waarheen zijn dromen drijven met stille liefde en trouw.” Maar dan stapt de dichter van het algemene op het bijzondere, en dus van het bekende op het onbekende over, want „Hollands rozentuinen” zal voor de meeste lezers in Afrika wel niet meer dan een klank zijn.

Dit verhindert evenwel niet het recht genieten van het vers, want het grootste en mooiste deel van het gedicht is toch maar 's dichters ontboezeming van zijn innige gehechtheid *aan* en saamleving *met* dat landschap; als in deze innige regels:

'k Weet wat de koeltjes kozen,
Des morgens in onz' tuin,
Des avonds met de rozen,
De rozen van het duin;
Wat, als de najaarsvlagen
Hier dwarlen door het hout,
De sombre dennen klagen,
Die dichters van het woud.

Zulk intiem verkeer met de natuur is overal mogelijk, en wie het uit eigen ervaring kent, zal met de dichter kunnen meevoelen, al is zijn "liefste plek" ook niet zo'n heerlijk oord van „bos en duin en dal.“

De landstreek, waaraan de dichter hier en in vele andere verzen zijn lof toezingt, is een der mooiste gedeelten van Holland: Daar vindt men bossen van eeuwenheugende eiken en beuken, daar liggen bloemenvelden uitgestrekt over mijlen lengte, daar rijen zich lusthuizen en hoven langs „kromme, slomme slingerwegen,“ overweld door reuzengeboomte; op de achtergrond rijzen de duinen „bruin en blond,“ en de gorgelkelen van allerlei vogels juichen er door de balsemieke luchten.

De dichter had dat landschap lief, om zijn schoonheid. Doch er was meer!

's Zomers hield de famielie *Bienfait* (spr. Bjenfè) daar verblijf, met wier dochter *Henriette* hij verloofd was, en die later zijn teergeliefde echtgenote werd.

Daarom zingt hij ook in vers 8:

Mijn zielsgeheimen weten
Die plekjes in het bos,
Daar wij zoete uurtjes sleten
Op 't geurig, krakend mos.
Waar 't lelietje der dalen
Ginds welig opwaarts schiet.
Daar zongen nachtegalen
Ons 't eerste liefdelied!

En in vers 3:

„Mijn bos en duin en dal,
„Daar half mijn thuis mocht wezen.“

Later, toen De Génestet al predikant was in Delft, bleef toch altijd zijn hart naar deze "liefste plek" uitgaan:

„Hoe wèl mijn snoeren vielen
„Ginds bij mijn haard,
„Ik mag toch, ook belijden,“ enz.

Met zijn hof en haard bedoelt de dichter hier zijn thuis in Delft, en de uitdrukking dat dáár zijn snoeren wèl gevallen waren, is ontleend aan de woorden van de Psalmist: „De snoeren zijn mij in een liefelike plaats gevallen.“

Merk op, dat in vers 2 geen enkele punt voorkomt, vind uit, waar—in vers 3—die lange zin eindigt, en hoe hij gekonstrueerd is.

Plaats in vers 6: „*Mijn natuur*,“ vóór „*Ik*“, anders zult ge 't licht misverstaan.

In vers 7 noemt de dichter de dennen: „die dichters van het woud.“ Waarom? Shakespeare zegt in *The Merchant of Venice* Act IV, scene I:

You may as well forbid the mountain pines
To wag their high tops and to make no noise,
When they are fretten with the gusts of heaven, . . .

In vers 12 heeft „Heer“ de betekenis van Meester.

In vers 13 komt de dichter tot zijn finale wending, die wel de hoogste lofspraak heten kan op zijn „liefste plek,“ n.l. dat zijn poëzie wel nooit welken of kwijnen zou, als hij maar altijd dáár vertoeven kon.

Nu, de poëzie van De Génestet dankt er dan ook heel wat inspiratie aan; in ons 60-tal zullen wij nog een vers vinden: „Morgen bij de duinen,“ en in zijn vroegere bundel:

„Ik lig in Hollands dierbaar duin,
Zo zacht in 't lauwe zand,“ enz.

Het gedicht „De Liefste Plek,“ heeft de dichter geschreven in Bloemendaal, een dorp in het centrum van die mooie duinstreek.

TOEN IK EEN KNAAP WAS.

Dit vers is een zinspeling op de woorden, die Jezus tot Petrus sprak: „Voorwaar, voorwaar zeg ik u: Toen gij jonger waart, gordet gij u zelve en wandeldet alwaar gij wilt. Maar wanneer gij zult oud geworden zijn, zo zult gij uwe handen uitstrekken, en een ander zal u gorden, en brengen waar gij niet wilt.“

Veel in dit vers doet vanzelf terugdenken aan enkele passages uit „*Terugòlik*.“

MOOIWEERSLIED.

Wat een helder opklinkende aanslag heeft dit vers:

Een zonnestraal,
Een wonderstraal
Is in mijn borst gedrongen.
Mijn harpe beeft,
Mijn harte leeft
Een zalig liefdeleven.

Hoor Gij mijn Dank,
In 't blij gezank,
O, God der bloeiende aarde.

Dat lied schalt als een heldere galm door een reine lucht. En het verwondert ons niet. Zonder een wekeling te zijn was De Génestet op het terrein van het gemoedsleven een vriend van vredige blijheid, en zijn zwakke gezondheid bracht vanzelf mee, dat hij ook in het rijk der natuur grote behoefte daaraan had.

Hij zegt ons zelf:

„Mij kwelt een kwaal, die slechts van rozegeur geneest,
„Een heimwee naar de lucht en zuivere zonnestrallen!“

En wilt ge de tegenproef hebben, hoort dan voor de aardigheid eens, hoe geestig hij kan uitvaren over hetzelfde Holland, dat hij zo lief heeft en zo mooi vindt, als net de zon zich al te lang schuil houdt:

O land van mest en mist, van vuile, koude regen,
Doorsijferd stukske grond, vol kille dauw en damp,
Vol yuns, onpeilbaar slijk en ondoorwaadbare wegen,
Vol jicht en parapluies, vol kiespijn en vol kramp!

O saaie brij-moeras, O erf van overschoenen,
Van kikkers, baggerlui, schoenlappers, moddergoon
Van eenden, groot en klein, in allerlei fatsoenen,
Ontvang het najaarswee van uw verkouden zoon!

Uw kliemerig klimaat maakt mij het bloed in de aderen
Tot modder: 'k heb geen lied, geen honger, vreugd noch vreê.
Trek overschoenen aan, gewijde grond der vaderen,
Gij—niet op mijn verzoek—ontwoekerd aan de zee.

Dit vers noemt de dichter *Boutade* (Spr. Boetade), d.w.z. kuur of gril.

JONGE ROEPING.

De bedoeling van de dichter was zeker, dat ieder lezer de stippeltjes achter *Aan...* maar zou invullen met zijn eigen naam.

Merk op, dat heel de inhoud van de vier eerste verzen saamgevat wordt in het woordje „*Dat*,“ waarmee vers 5 aanvangt. Als ge dit woord weglaat, ziet ge dat al het voorafgaande het onderwerp is van de hoofdzin: „..... is leven God ter ere.“

Een reusachtige onderwerpszin dus!

HET LIEDJE VAN VERLANGEN.

Dit is een lied van eigenaardige konstruksie, het is een parrallel. In het eerste vers wordt ons het beeld getekend van een knaapje, dat niet heen wil, en onberispelik parallel daarmee loopt het beeld van het tweede vers: de afgeleefde man, die niet heen wil. Eén van de parallel-lijnen in 'het tweede vers:

Hij 's bang in 't donker—bang alleen.

is biezonder verbeeldingrijk. Ze herinnert ons aan de bekende *To-be-or-not-to-be*-passage uit Shakespeare's Hamlet, waar de vrees voor dat *donker* genoemd wordt: „the dread of something after death, the undiscover'd Country from whose bourn no traveller returns.“

KRACHT.

Zonderling mogen bij eerste lezing deze wensen schijnen, ze zijn toch heel verklaarbaar. Bij ieder mens, die met de hardheden van 't dagelijks leven te doen krijgt, komen wel zulke verzuchtingen op; hoeveel te meer bij een man van zo tere en fijngevoelige natuur als De Génestet. Wij zien uit deze wensenreeks, dat de hardheden van de menselijke samenleving hem evenzeer prikkelen als de ruwheden van het klimaat. Daarom wenst hij sterk te zijn er tegen. Voor zijn „mijmrend hoofd, nu licht dan zwaar,“ wenst hij „een koopren kop“ in de plek; voor een hart, dat bij iedere vreugd of smart, in driftige galop slaat, een hart, dat met altijd gelijke klop slaat; en in de plaats van een oog, dat bij elke opslag de innerlike bewegingen van haat of liefde, van lust of luim verraadt, „een effen blik, een onbeweeglik oog.“

En voorts — — —

Zó gelezen, kan het ook niet moeilijk zijn de laatste verzuchting te verstaan:

„ - - - „ Deez' proza kreet
„Is vol verborgen zieleleed —
„Eens teedren dichters klacht.

Maar wat dunkt u, wat zou er geworden zijn van De Génestites poëzie, als die prozakreet eens verhoord ware? Zou men ooit poëzie kunnen verwachten van zo 'n stug en onaandoenlik gemoed, kennende „strijd noch pijn?“

„Most wretched men
Are cradled into poetry by wrong;
They learn in suffering, what they teach in song.

Wat weet ge van de levensgeschiedenis van enkele grote dichters tot illustratie van deze uitspraak van Shelley.

De oude *friese klokken* zijn beroemd om hun korrektheid. Welk ander woord zoudt ge in vers 3 in de plek kunnen zetten voor *wat*?

Welke betekenis heeft de bijzin: „*Wie met de kracht des vleses lach?*”

Noem meer zulke partitieve genitieven als *iets olifanties*.

Wat zou korrekter woord zijn in vers 4: „*t'geestje of: de zwakkeling?*”

Geboren Stoicijn. En *Stoa* is een zuil of pilaar. Zo werd ook genoemd de zuilenzaal in Athene, waarin de wijsgeer Zeno en zijn opvolgers leeraarden. De Zenose wijsgerige richting werd daarom de *Stoïcynse School* genoemd. Zij kenmerkte zich door strenge deugd, verloochening van alle tedere gevoelens van blijdschap of smart; gelijkmoedigheid bij de wisselvalligheden des levens. Een *Stoïcyn* is dus een streng, onverzettelik, koelbloedig, onaandoenlik man.

'k *Zweer u, dat ge mij niet om dit liedje lacht!* De verzoeking ligt voor de hand om te lezen: dat ge mij niet om dit liedje *uitlacht*: Dan zou *mij* direkt of lijdend voorwerp zijn. Maar dat bedoelt de dichter niet. *Mij* is hier datief; evenals in: „Daar heeft hij *me* zowaar de hele zaak weer verbrouwd!“ en meer zulke uitdrukkingen. Zo 'n datief heet een *ethiese datief* en geeft te kennen, dat de Spreker zichzelf betrokken rekent in de uitgedrukte zaak.

Bij welk woord in deze volzin moet ge wèl het voorvoegsel *be* aanlassen.

Breng dit laatste vers in proza over

KINDERLOOS.

Dit is een zeer zwak vers. De zwakheid komt 't meest uit in de laatste verzen van I en II:

Zij wringt de witte handen,
Ziet op en peinst en schreit
En stamelt: „Nee, ik dank nog:
Mijn rouw is heerlijkheid!“

Dat gaat dus van *handenwringen* naar *danken* in een omme-zientje! 't Is mogelijk, dat bij zwakke en bewegelijke gemoe-

deren zulke plotselinge wendingen voorkomen, maar . . . wij kunnen ze niet volgen, en daarom maken ze niet de minste indruk op ons.

En dan het slotvers :

Zij lacht: . . . „Een aalmoes vraagt die vrouw!
Ben ik dan rijk? Erbarmen,
Mijn God! ik, ik heb immers niets,
Zij—schatten in haar armen.“

Het effect, dat de dichter hier bereiken wil, draait helemaal op de gezochte tegenstelling van de tweeërlei *rijkdom*. Zo'n magere woordspeling is niet in staat ons ook maar iets te doen gevoelen van de tedere jaloersheid, die op zo'n moment bij de beroofde moeder kon opgewekt zijn. 't Is meer vernuft dan poëzie, en nog *vals* vernuft bovendien. Daarom heeft het niet de minste vat op ons. Dichters van De Génestet's periode hebben nog al eens hun kracht gezocht in zulke *geforceerde tegenstellingen*. Ook in het 60-tal van onze Dichter zullen we er nog wel voorbeelden van vinden. In onze tijd hebben zulke kunstgreepjes geen sukses meer.

DE LENDENEN OMGORD.

Deze Nieuwjaars-overpeinzing houdt zinspelingen in op de volgende Schriftwoorden :

Vers 1. Luk. 12 vs. 35. Laat uwe *lendenen omgord* zijn en de *kaarsen brandende*.

Het brandend houden van de lampen is een zinspeling op de *gelijkenis* van de 10 wijze en 10 dwaze maagden (Math. 25).

Het beeld van het saamplooien van het *slepende gewaad* hangt saam met het *omgorden* der lendenen. *Schikt weg wat u zou hinderen*. Zinspelend op de lichte uitrusting van de renners in de Griekse loopbanen zegt Paulus: „Laat ons afleggen alle last.“ (Hebr. 12 vs. 1).

Vers 3. „Wij hebben hier geen blijvende stad (Hebr. 13: 14).

Vers 4. Zie Jak. 1 vs. 27 en Pred' 7 vs. 2.

Vers 5. Met *donkere olijvendreven* herinnert de Dichter aan het lijden van Jezus in de olijvenhof van Gethsémané, en met de laatste regel van dit vers aan de woorden van Jezus: *Neem uw kruis op en volg mij*.

Vers 6. *Groet die gij liefhebt*: „Wie vader of moeder liefheeft boven mij, is mijns niet waardig“ (Math. 10 vs. 37). En: „Laat de doden hun doden begraven“ (Math. 8 vs. 22).

Bereid uw hart, bereid uw huis: „Geef bevel aan uw huis, want gij zult sterven“ (2 Kon. 20 vs. 1).

JONG.—HOLLANDS BINNENHUISJE.

Vers 3 is een uiting van de Dichter, die als zijn poëtiese geloofsbelijdenis gelden kan:

Poëzie schuilt *overal*; 't is maar de vraag, of ge 't ziet, of ge er oog voor hebt.

En:

Menig boezem blaakt alleen
Voor het hoogverheven—
Mij trekt alles groot en klein
In dit lieve leven!

Zie hierover de Paragraaf „De Génestet's Poëzie" in het Hoofdstuk over de Dichter.

Met behulp van de volgende vragen en opmerkingen zal de Studie van dit Vers wel geen biezondere moeite geven:

Wat bedoelt de dichter met „het dierbaar heiligdom van mijns Heren zegen“?

Lees de eerste regels van vers 2 als volgt:

Alles in dat heiligdom stemt vroom en blij:
kleuren, tonen, beelden; kortom: al de zoete
poëzie van onze kleine levensweelden!

Let op de fig. betekenis van *rijmen*.

't *gezelligst dier*. In welke zin bedoelt de dichter hier het woord „dier“?

Wie bedoelt hij met *mijn vriendinnen*?

't Liedje der gezelligheid uit *het stomend tuitje*.....van?

In Vers 4 staat eerst het pers. vnw. *haar* voor poëzie, en dan weer *ze*; beide in de 4e. nv. Zie uw spraakkunst.

Wat voor woord is *hoogverheven* in vers 4: en welke letter van dit woord heeft de dichter afgelaten?

Komenij, bet. koopmanschap en meer in 't biezonder: een kruidenierswinkel. De kinderen hadden dus een speelgoed-komenij; en ook een *Zuurkraam* = een kraam, of tent, waar in 't zuur gelegde uien, augurken enz. (pickles) verkocht werden.

Ereis = een reis = een keer = eens. De dichter plaatst die woorden tussen aanhalingstekens; ze zijn natuurlijk uit de mond van de kinders geciteerd.

Op welk woord slaat *sodanig* terug (vers 8)?

Hoe komen de woorden: „Van uw kinderen kunt ge wel enige ootmoed leren“—hier te pas?

Wat moest in 8 eigenlijk staan voor *egoïst*? Gebruik er ook een Holl. adjektief voor.

De 3e. en 4e. regel in vers 9 moet als volgt gelezen worden: „Ik geloof wel—ze lacht immers—dat ze dankt voor haar deeltje.” De dichter gebruikt hier te veel vrijheid van zinsbouw; hij is inkorrekt.

Waarom staat *eens* tussen komma's? Vervang dit woord door een synoniem.

Aan welk vorig gedicht van De Génestet herinneren u de laatste regels van vers 9?

Gouverneur was een zeer gewild kinderdichter.

Waarop slaat het pers. vnw *het* terug in regel 10 van vers 11? Of m. a. w: *Wat* stemt 's dichters hart voor d'Algoede?

Welke vorm moest *grief* eigenlijk hebben in de 1e regel van vers 13.

In dit vers is het woord *immers* in ietwat ongewone zin gebruikt.

Waarom blijven naamsvals vormen als: *uit den Hogen* ook in de nieuwe spelling onveranderd?

ANNIS TAAL.

De vier eerste verzen van dit gedicht geven ons een mooi portretje. Wij zien en horen die kleine, levendige praatster met haar vaardig bekje!

Natuur en waarheid heeft DeGénestet lief gehad, óók in de taal; duidelijk merkt ge dat uit de verzuchting:

O, 'k bid voor u, dat ge immermeer
Moogt praten zo natuurlijk,
Een kind van onze lieve Heer
Nooit deftig of figuurlik.

De kittelige taalgeleerden, de prekers of redenaars, door Siegenbeek bekeerd, krijgen hier een tik over de vingers.

Siegenbeek was een Leids professor, die—vóór De Vries en TeWinkel—de Nederlandse spelling vaststelde. Mede onder zijn invloed is de Nederlandse taal lange tijd een strak-geregulemateerd, een „afgesproken taaltje“ gebleven. Tegen die strakheid en onnatuur heeft De Génestet, óók door zijn voorbeeld, altijd geijverd. In zijn Lekedichtjes slaakt hij de verzuchting:

Verlos ons van de preektoon Heer,
Geef ons natuur en waarheid weer!

De *Delftse tongval* verafschuwt de dichter evenzeer als „t *Rotterdamse haaltje*.“ De Rotterdammers leggen meestal de klemtoon op het laatste woord in de volzin, wat aan hun zegging iets slepends en temerigs geeft; daarom noemt de dichter het een „haaltje“ of draaitje.

OPVOEDING.

Over veel dingen, die hem in 't dagelijks leven troffen, schreef De Génestet zijn oordeel neer in versvorm; maar dat is altijd geen poëzie. Ook dit vers is meer oordeel en zedeles dan poëzie. De vorm is ook ver van poëties: vier en half vers, aaneengeregen van eenvormige opnoemingen, zo'n eentonigheid moet zelfs een goed prozaïst vermijden. De Génestet heeft daar niet veel oog voor gehad; wij zullen in ons 60-tal meer zulke eentonige opnoemreeksen ontmoeten.

Wat de zedeles zelf betreft, niemand zal de dichter ontstrijden, dat de eerst-opgenoemde methoden wel eens hun veroordeling konden vinden in „de olike repliek van de kinderen,“ maar velen zullen evenzeer overtuigd zijn, dat de door hem aanbevolen ziekelijk-vrome methode stellig haar veroordeling vinden moet in het aankweken van vaders, als Eli, en zonen naar de trant van Hofni en Pinehas.

Had de dichter in woorden uitgebeeld de emoties, die in dit moment zijn vaderlijk hart beroerden, dan ware het *poëzie* geweest, nu is het een berijmde *zedeles*, die open ligt voor *kritiek*.

WAAR HET MEESTE WORDT GELEDEN.

Let op het aandoenlik uitgebeeld tafereel van het eerste vers. Wat een dichter al niet doen kan in vier regels!

RUCKERTS EGOISME.

Tracht deze soort egoïsme te illustreren uit eigen waarneming of met een voorbeeld, u bekend uit literatuur.

OP REIS.

Daar zijn intiem-mooie verzen in dit gedieht. Welke trekken u het meest aan, en *waarom*?

Het gedicht is forser van konstruksie dan we van De Génestet gewoon zijn.

In forse versbouw, als hij goed geslaagd is, zit iets wegslépends; hoor maar eens de aanhef van vers 8:

Maar, heilige Natuur, hoe diep en luid en lang,
Als de echo's door 't gebergte, uw stemmen en uw psalmen
Ook in mijn dankbre borst weergalmen,
En tuigen van uw God, die al mijn lof ontvang!—
Toch dieper nog weerklinkt.

Daar zit kracht en gang in zo'n zeggings. Op andere plekken daarentegen, slaagt De Génestet niet zo goed in deze trant.

Bepaald zwak van bouw is vers 3. Het bestaat uit twee Toegevendende Bijzinnen, die zich als volgt verkorten laten: Wat al goddelijke tonelen en wat wondren uwer macht, o Eeuwige, aan ons oog *voorbijgaan*, thuis is mijn hart!

Dat in deze laatste Bijzin de aangesproken persoon eerst genoemd wordt met een zelfst n.w.: (*Eeuwige*), dan weer aangeduid met een betr. voornw. in de 2e n.v. (*wiens*), dan weer met het pers. voornw. (*Gij*), en dan weer met het betr. in de 1e n.v. (*Die*), is zo verwarrend, dat het moeilijk is een indruk uit de hele zin op te vangen.

En wat dunkt u van de konstruksie van verzen 4 en 5, met hun *zesvoudig*: Of, Of, Of. ?

Merkt ge wel, dat op die manier de natuurtaferelen veel te haastig aan ons geestes-oog voorbijgejaagd worden, om ervan te genieten? Want onze gedachten *haasten* vanzelf naar de Hoofdzin, waarop al die bijzinnen uitloopen moeten.

Vers 1 is op zichzelf niet compleet. De eerste regel van vers 2 moet aangelast worden. Dan loopt de gedachte als volgt: Neen, land vol majesteit, niet bij uw wondren, maar thuis is mijn hart."

Is de konstruksie: *Getuigen veler liefde* (vers 2), korrekt? Welk woord ontbreekt eraan?

't *Wijbberoemde meer* is het meer van Luzern in Zwitserland; een groot en prachtig meer, omringd door een stoute bergwereld.

Met *schimmen van Vrijheid, van Genie*, zinspeelt de dichter op de Helden en Genieën, die daar hun terrein van aktie vonden, en waarvan de traditie op vele plekken bewaard blijft. Denk o.a. aan Wilhelm Tell, de Zwitserse Vrijheidsheld.

Welk een naamval heeft *ons wandlaars* in regel 4 van vers 5? Door welk voorzetsel zoudt ge die naamval omschrijven?

Let goed op de betekenis van *waren* in de laatste regel van dit vers. Zie uw Woordeboek.

't Kan vreemd lijken, dat in vers 4, de dichter spreekt van de *gloed* der *besneeuwde* Alpentoppen. Toch is dat juist. Als het daglicht in de dalen al geweken is, werpen de laatste stralen der ondergaande zon nog een rozige gloed over de hoge bergtoppen. Dit verschijnsel is bekend als „t Alpengloeien.“

LICHT EN BRUIN.

In „Jong.—Hollands Binnenhuisje“ noemt de Dichter één van zijn dochtertjes: „Pittig donkerbruintje.“ Hier spreekt hij weer van „ons blonde meisje en 't *bruine wicht*.“ Ge moet daar niets van denken! 't Betekent eenvoudig, dat dit meisje donker van haar en ogen is. Zulke meisjes en vrouwen worden *brunettes* genoemd.

De dichter neemt uit dit saamgaan van blond en bruin bij z'n twee dochtertjes aanleiding om te spreken over de mengeling van „het licht en 't bruin“ in het leven van hem en de zijnen: „Het licht en 't bruin zal niet altijd zo zacht zich mengen als in dit zalig uur.“

Wie dit met aandacht leest, zal wel tot de konklusie komen, dat de term *licht en bruin*, een bepaalde betekenis hebben moet, die iets te doen heeft met blijdschap en droefheid, met voor- en tegenspoed. Dat is ook zo!

Licht en schaduw spelen een grote rol in de schilderkunst. De hele schilderkunst is een spel van licht en donker, van kleur en glans. Soms laat de schilder licht en schaduw onmerkbaar inéenvloeien, zodat een zachte glans heel het geschilderd tafereel overspreidt, dan weer bereikt hij een treffend effect, door ze scherp tegen elkaar te laten afsteken. Om dit spel van *licht en bruin* (dat met een Italiaanse kunstterm *chiaroscuro* genoemd wordt) zijn vooral beroemd de doeken van de Hollander Rembrandt en de Italiaan Corregio.

Net als in de schilderkunst met *licht en bruin*, gaat het in het leven met blijdschap en droefheid, met voor- en tegenspoed. In een volgend vers zult ge nog deze regel ontmoeten: „Daar was *meer licht dan bruin* in mijn gelukkig lot.“

Verstaat ge nu de zinspeling van de dichter? Aan wie is het vers gericht?

NEEN NIMMERMEER, ZELFS NIET.

Daar hebt ge wéér zo'n—we zouden haast zeggen De Génestetse—opnoemreeks, het toppunt van eentonigheid.

De student moge het proberen, maar wij zouden ons niet gaarne veroordeeld zien, om het vers voor te dragen. Wij zouden verzen, dat onze adem te kort zou schieten om die zeven-verzen-lange voorzin met behoorlijke stembuiging te doen uitlopen op het „Dan“ van het laatste vers. Maar méér nog: dat bij de aanhef van het derde (minstens van het vierde vers) onze hoorders met een „stop maar!“ protesteren zouden tegen zulk eentonig geklik-klak.

Dit, wat betreft de bouw van het vers. En verder...?

De dichter laat Helmers, Spanje, Haarlem, met zijn Kosterfeesten, Lappen, Samoeden en Batavieren in bioskoperige haastigheid aan ons voorbijdansen, om ons—als einddoel van die bonte tocht,—eventjes, heel eventjes, te laten stilstaan op Hollands duin, waar de dichter 't meest geniet. Zo'n omweg noemt men: *mijn op seven*.

Doch wanneer we van dit eentonig geheel iedere strofe op zichzelf gaan beschouwen en met aandacht lezen, dan valt er weer te genieten aan enkele pikante zinnen—waar De Génestet zo goed slag van had.

't Is al *ironie*, wat hij hier gezelt, soms trekkend naar *sarcasme*.

Vers I. Van *Helmers' Bardenkoren* en van andere *brave poëten* keuvelt hij hier heel gemoedelijk. Men zou denken, dat hij het meende. Maar zie hier een paar staaltjes van die hoogdravende poëzie, die u dadelijk zullen overtuigen, dat de dichter de gek met ze scheert:

KOOR VAN BARDEN.

Barst los! bezielt u, heilige snaren!
De lofzang ruis' deze eiken rond:
't Gevoel strome uit uw hart, gewijde priesterscharen!
Heft aan, o Wodan's harpesnaren!
't Geldt de eer van d'ouderlike grond.

TWEE BARDEN.

Dat hij verga, die, diep verbasterd,
De vaderlandse grond miskent,
De grond van zijn geboorte lastert,
En 't heilig graf der vaadren schendt!
Hij leev, maar leve een slaaf der slaven!
Zijn rif, verworpen, onbegraven,
Zij 't Aas, waarop 't gevogelt brast!
Zijn naam zij elk een vloek in de oren,
En 't kroost, aan d'onverlaat geboren,
Zij eeuwig met die vloek belast!

Uit „*Helmers Bardenkoren*“

Bard is de oud-germaanse naam voor een Heldenzanger.

Nu een staaltje van de „ongesmukte“ poëzie, waarin aan „het Spaanse rot“ de oren gewassen worden:

Triomf, heft aan met schaatrend zingen
Verwinnaars, die met Maurits vocht!
De Spanjaard ligt in 't stof te wringen
En stuiptrekt naar de ademtocht.
Heft aan ten vloek van de outerslaven,
Zij kwamen om hun wrok te laven,
Maar stikken van bedwongen spijt!
Triomf, roemruchte teelt van Geuzen!
Laat Spanje 't hoofd te barsten kneuzen,
Waar gij voor Neerland's rechten strijdt!

De hel, bevrucht van gif en zwadder,
Spuw Flipsen met hun Alva's op:
Wij grijpen de ingeslopen adder
En plettren hem de drakenkop.
(Tollens: Zegezang voor Nieuwpoort).

Als ge zulke *versen* vergelijkt met de *poëzie* van De Génestet zal het u niet verwonderen, dat onze Dichter zich gedurig geprikkeld voelt, om een loopje te nemen met die brallende poëten.

Vers II. Puntig saamgevat is de ironie in de laatste regel van dit vers:

„Bij de aankomst van uw vloot.....met *haring rijk belâen*.“

Vers III. Bijna sarcasties is de bewering, dat de staatspartijen hun politieke strijd zouden strijden uitsluitend in 't recht belang van Vorst en Natie, zonder ook hun eigen partij-oogmerken te hebben, of, zoals de dichter het zegt: zonder dat het *Ik* (eigenbelang), noch *Aap* (heimelijke bedoeling) uit de mouw komt gluren.

Vers IV. In Haarlem werd destijds een standbeeld opgericht voor Laurens Jansz. Koster, die toen nog algemeen gehouden werd voor de uitvinder der Boekdrukkunst. Het grove straatpubliek zong toen een deuntje: „Leve Louwtje,“ en uit dat feit neemt de dichter aanleiding om schertsend te spreken van:

Uw diep besef, mijn volk, vol geestdrift en vol geest!

Vers V. Wat de Haarlemmers voor de „acht wonderen“ van hun stad houden, weten wij niet. Maar met het negende wordt hier zeker het bovengenoemde standbeeld bedoeld. Men ziet dat regel 3 een aanhaling is.

Vers VI. Uit de vroeger geciteerde *Boutade* bleek ons reeds, hoe DeGénestet uitvaren kon tegen het klimaat van Holland, maar nu doet hij het in een gemoedelijker toon. Vat ge de ironie: dat hij alleen dankbaar is voor Hollands „lange

lentetijd,“ als hij die vergelijkt met het onherbergzaam land van Lappen en Samoeden?

De *Batavieren* waren een oude Germaanse volkstam, een der eerste, die zich in de Nederlanden vestigden.

AAN DE ZON.

Dit vers, gelijk vele andere van De Genestet, geeft ons, al jokkende, een ernstige wenk, om eens even stil te staan en terug te zien op onze dusver afgelegde levensweg, en ons af te vragen, wat wij er van maakten!

VRIENDEN OP 'T KERKHOF.

De vriend Gideon, hier bedoeld, was de heer Gideon de Clercq; het vers werd gedicht op de begrafenis van diens eerste kind.

Wat bedoelt de dichter met de regel:

„Gij wist, dat al uw schat niet in die aarde viel“?

Vergelijk Vondel's regels op de dood van de jonge Vossius:

Men klaagt, indien de balsem stort,
Om 't spillen van den dieren reuck:
Maer niet, zoo 't glas bekomt een breuck,
Als 't edel nat geborgen wordt.

Beide dichters geven hier dezelfde gedachte. De Génestet uit ze in metriese proza-zegging, Vondel in een dichtelijk zinnebeeld. De woorden van De Génestet richten zich slechts tot ons verstandelijk weten, het beeld van Vondel bekoort en roert ons innerlijk gevoel.

Hier hebt ge de duidelijkste illustratie van wat we in ons inleidend Hoofdstuk zeiden, dat De Génestet's poëzie over 't algemeen te kort schiet in verbeeldingrijke zegging.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN GELUKKIGE.

Een vers, dat ons een diepe blik geeft in De Genestet's teder gemoedsleven. Zijn innig saamvoelen en saamleven met het lijden van anderen staat hier in kinderlike openhartigheid uitgezgd.

De Génestet dwaalt hierin, dat hij zijn geloof wil steunen óp, en opbouwen uit de zienlike dingen:

Vergeef me, O God en Heer! mijn ziele buigt zich neder,
Het angstige waarom? drukt zwaar op mijn gemoed,
En mijn geloof drijft als een strohalm, zwak en teder,
Drijft henen op des twijfels vloed!

Maar ook wie deze dwaling van De Génestet inzien, en betreurt, kan toch met de tedervoelende worstelaar meeleven, waar hij zo innig, als in dit vers, zijn diepste emoties naar buiten uitdraagt.

Wat zal deze? In het Ev. van Johannes Hoofdstuk 21 vers 17—23 zult ge de woorden vinden, waarop de Dichter hier zinspeelt. Als ge deze Bijbelplaats aandachtig leest, zal u de zin, waarin De Génestet die woorden gebruikt, duidelijker worden.

HET OUDE HUIS.

Dit is een eenvoudig vers; het geeft uiting aan gewaarwordingen, die wij allen—jong en oud—wel eens ervaren hebben. Daarom zal het voor de student niet moeilijk zijn, eens duidelijk op schrift te brengen, waarom hij dit vers *echt en mooi* vindt.

MORGEN BIJ DE DUINEN.

Wat een opwekkende aanhef:

Alles lacht, alles zingt.

Alles bloeit, alles blinkt

Hier zo lieflijk als immer tevoren:

In de dalen is rust,

Op de heuvels is lust.

De dichter gebruikt hier het stijgend rythme: de versvoet, die *anapest* (∪ ∪ —) genoemd wordt. Dit werkt mee om ons bij lezing van de eerste strofe de indruk te geven, dat de inhoud van dit gedicht een blijde gemoedsuiting zijn zal, evenals die van een vorig vers:

„Een zonnestraal, een wonderstraal
„Is in mijn hart gedrongen,“

waar de dichter de andere klimmende maat, de *jambe* (∪ —) gebruikt.

Toch is het gedicht „Morgen bij de Duinen“ veel meer een klacht. En leest ge het overluid, dan zult ge horen, dat de klimmende maat niet alleen past voor de eerste opgewekt-klinkende strofe, maar evenzeer voor de kalm en ernstig bespiegelende strofen, die volgen.

Het is dan ook een onjuiste bewering, dat klimmende versvoeten alleen dienstig zijn voor blijde, en het dalend rythme

(trochaeus — ʋ en dactylus — ʋ ʋ) alleen voor droeve gemoedsuitingen.

Vondel, onze meester-zanger, zingt het grootste deel van z'n lier- en zegezangen in klimmende maat, doch in zijn treurspel-reien bezingt hij ook wel leed en onheil in het stijgend rythme. Dan laat dat rythme, zoals ook in dit vers van De Genestet, een stemming van vertroosting en verzoening door de droefheid heen spelen; b. v:

Het is verloren¹⁾ luid gekreten:
Het kermen breekt noch boei noch keten.
Noch kunnen klachten 't hart verlichten,
Dat van benauwdheid is beklemd;
Terwijl we deerlick moeten zwichten,
Van woeste uitheemschen overstemd.

Wil de dichter echter deze vrije uiting laten aan de harts-tochtelike klacht van de wanhoop, dan gebruikt hij de dalende maat, en lct eens op, wat een krachtig effect die dan heeft:

Dat zij God geklaagd hierboven,
Die uit duizend ogen ziet,
Hoe ellendig en verschoven
Mij geweld en kracht geschiedt.

De Génestet's vers: *Terugblik*, is een vers van stille ernst, en ook die stemming wordt gedragen door de dalende maat.

Daar is een tijd geweest, dat men meende de dichters te moeten voorschrijven, welk rythme zij voor bepaalde soorten van poëzie aanwenden moesten, maar zulke knutsel-theoriën zijn nu gebannen. Vraagt ge een echt dichter over dit punt, dan zal hij u meestal zeggen: „Als ik de eerste regels van een nieuw vers gevonden en opgeschreven heb, dan komt er meestal schot in mijn werk; dan weet ik ook de toonaard, waarin het gaan moet.”

Daar is dus intuïtieve vinding en geen overleg aan de hand van letterkundige voorschriften.

KOMEN EN GAAN.

Dit lied van De Génestet is een der meest populaire verzen uit de hele Nederlandse Letterkunde. Het is in de gedachten van een groot deel des volks als ingeweven, al is het ook, dat niet allen, die het citeren, het in zijn geheel kennen.

Zulke populariteit van een vers reikt zeer ver als proef van *echtheid*. Zij bewijst, dat de dichter de weg tot het hart van zijn volk gevonden heeft. De dichtvorm, die het meest en het best dit sukses bereikt, is die van *Het Lied*.

¹⁾ vergeefs.

„Als de dichter een Hymne of Ode zingt, dan verheft zijn geest zich, dan wandelt hij, om zo te zeggen, op de hoogten des levens, en wenkt ons om tot hem te komen, om daar, even als hij, onze ziel te doen „weiden met een verwondrend oog,“ Maar wij ondervinden dan, dat onze geest niet altijd even vaardig is, om zich tot die hoogte van dichterlike gewaarwording op te heffen. Doch anders is het, als de dichter ons een Lied zingt. Dan leidt hij als 't ware ons bij de hand, blijft met ons op de begane grond, en ziet met ons om naar alle omringende levensdingen en toestanden, die zijn emotie gaande maken. En als hij in zijn dichterspraak van die emoties gaat zingen, dan voelen wij terstond, dat ook ons binnenste een roerbaar snarentuig is, ofschoon niet zo snel en zo krachtig werkend als het zijne. Een snarentuig, dat onder de aanbazing des dichters tot trilling gebracht wordt, zoals de wind een Eolus-harp ruisen doet. Zo gaat de echte liederdichter tot het volle mensenleven in, dat van dag tot dag door ons allen geleefd wordt. Wij allen leven en beleven het, maar wij doorzien en doorvoelen het niet zo innig als hij. En ook weten we het allen wel, dat dit volle mensenleven intressant is, wáár men het ook pakt; maar we behoeven juist de fijngevoelige waarneming van de dichter, om ons het intressante ervan te openbaren.“¹⁾

Gelijk de meeste echte Lieder en is ook dit vers eenvoudig van konstruksie. Ieder kan het diep in z'n binnenste opnemen, zóals het daar staat.

Alleen deze Aant. is nodig. De uitdrukking; *En in zijn stiller harte* moet men niet verstaan als een Comparatief. De dichter gebruikt hier het woord hart in zijn oude *vrouwelike* vorm *harte*, en geeft dan aan het adjektief de oude vrouwelike datiefsvorm, evenals b.v. *in aller ijl*,

WELGELEGEN.

Daar zit humor in deze verzen. Wat is humor? De Génestet zegt ervan:

Een rijke taal, vol ingehouden tranen

Mits maar de vrienden haar verstaan,

Want velen klinkt ze als Grieks, voor andren weer profaan.

Op welke regels van het vers, zoudt gij de kwalificatie van „rijke taal, vol ingehouden tranen“ willen toepassen?

De twee laatste verzen zouden een gedicht op zichzelf kunnen uitmaken. Dat zou dan een *Punttdicht* zijn. Wat is een *Punttdicht*?

1). Proeve van Inleiding tot de Nederl. Letterk. I—door J. KAMP, pag. 50, 51.

OP EEN KIND IN MEI GEBOREN.

In 1859 verloor de dichter zijn vrouw; die al spoedig in het graf gevolgd werd door hun enig zoontje:

De wind der duinen, klagend over
Uw moeders graf, door 't dorre lover,
Zong, kind der Lente, droef en bang
U ras een andre wiegezang.

Geef u rekenschap van de indruk, die de afgewisselde versbouw van I en II op u maakt. Welke verzen van I pakken u 't meest? Waarin winnen ze 't dan van de andere?

NOOIT VAN PAS.

Zoudt ge iemand tegenspreken, die beweerde, dat dit rijmpje „*vals vernuft*“ is?

LIEFDE.

Wie dit vers goed tot zijn besef laat doordringen, zal erkennen, dat het een van de mooiste verzen van De Génestet is; het is diep-doorvoelde levenservaring.

NIET VOOR DE MENSEN.

Sla de woorden in Math. VI vs. 16 op.

Meest vertoning scheurt haar kleed.—'t Is meestal vertoning (d.w.z. geen echte, innerlik-gevoelde droefheid) die haar kleed scheurt. Denk aan het Joods en algemeen Oosters gebruik om de klederen te scheuren als teken van rouw; en herinner u, hoe die daad b.v. bij de Hogepriester Kajafas ook louter „vertoning“ was.

Vreest der schaar oppervlakkig treurgebaar. Zet deze volzin om in de gewone woordschikking.

Wat voor allen, niet voor haar.—Wat voor allen (d.w.z., „de schaar der ongewijden“) een zekere bevrediging geeft in droefheid, dient niet voor haar! Wie is die haar?

Wat betekent *nachtwaak* hier?

Waarop zinspelen de woorden: „Ga, in de hof, alléén“?

'T WAS TOCH DE HOVENIER.

Neemt ge dit vers als een stuk poëzie, dan zit het beste deel in het derde vers:

. De knoppen gingen open,
Gereed te sterven op de akker van 't gemoed,
De knoppen van geloof, en liefde en vreugde en hope.

Is dat niet een dichterlike *uitbeelding* van de blijde omkeer in Maria's troosteloze zielstoestand?

Neemt ge het vers naar zijn strekking, dan zit de kern in de verbeeldingrijke wending, die van de Heer—toch weer „de Hovenier” maakt, maar nu in figuurlike zin.

ONVERMOEID.

Verstaat ge, hoe de dichter van z'n eerste:

„Wij lopen en worden wel moede,
„Wij wandlen en worden wel mat“.

komt tot z'n laatste:

„Wij lopen en worden niet moede,
„Wij wandlen en worden niet mat“?

HET HAANTJE VAN DE TOREN.

November 't laatst, maar even toch
door storm en sneeuwjacht heen.

Was ze uitgewipt naar Moeders huis
met overhaaste schreen.

Men knorde op 't onvoorzichtig kind;
zij—kuchte, met een lach.

Doch 's avonds van dat wit gelaat
ontroerde wie haar zag.

Deze aanhef verplaatst ons in eens midden in 't geval: een geval van die wrede kwaal,

Die langzaam moordt, als sluipend gif,
en wis, als 't grievend staal.

In ons zonnig Afrikaanse Hooglands klimaat komt tering slechts sporadies voor. Maar in Europa—vooral in vochtige landen als Holland en Engeland—treedt die ziekte op als een algemeen gevreesde vijand van het menselik geslacht. Haar slachtoffers telt ze daar jaarliks bij duizenden. En nog altijd staat de officieële mediese wetenschap machtloos tegen dit heimelik omsluipend verderf. Toen in 1892 het gerucht door Europa ging, dat Prof. Koch, van Berlijn, het middel gevonden had tot vernietiging van de tering-kiem, was de beroering over dit nieuws zó groot en zó algemeen, dat men in gezelschappen, op de straten en markten maar altijd dóór hoorde van Koch, en nõg eens Koch. De koeranten waren er vol van; kolommen druks werden dagelijks uit Berlijn getelegrafeerd.

Zichtbare ontroering greep de scharen in de kerken aan, als er van de kansel ook maar even op gezinspeeld werd. Toch liep het op teleurstelling uit. Prof. Koch had het afdoende middel *niet* gevonden. Te pijnliker werd toen weer de engel der hopeloosheid gevoeld door de lijdende individuen en de lijdende familieën. Ook van „lijdende familieën“ moet men spreken. Want de ziekte bepaalt zich niet tot het aantasten en wegslepen van hier en daar een enkele persoon, maar—als een onverbiddelijk gif—ziet men die ziektestof voortgisten en woelen in hele familieën van geslacht op geslacht.

Daarom is het laatste versje van De Génestet's volgend gedicht (Schitterende Starre) zo betekenisvol:

Dat was het Teringstarretje—
Beware u Gods genaë,
Dat gij het ooit ziet schitteren
In 't oog van kind of gaë!

Uitwendig verraadt de ziekte zich door ongemeen schitterende ogen, en een hoge blos op de wangen, die beide sterk contrasteren met het overigens zo zwak en lijdend voorkomen.

Het is merkwaardig, dat de lijders aan deze kwaal maar zelden het hopeloze van hun eigen toestand inzien. Ze zijn meestal goedsmoeds en verwachten beterschap van allerlei omstandigheden, die feitelijk niet meer dan een vleugje van verademing kunnen aanbrengeu.

Zó is het ook met deze lijderes.

Wat vindt ge het biezonder mooie in verzen 36, 37 en 38?

In verzen 6—12 vinden we een lange reeks van deugden opgenoemd van de lijderes. Roepen die opnoemingen een sprekend beeld van de persoon voor u op, zodat ge met haar meelevu en meevoeluu kunt? Dit te doen, is in zo'n geval, de taak van de kunstenaar.

Dat de dichter juist bij het uitrijden van de begrafenisstoet het haantje van de toren naar het zuiden laat wijzen is een effekt-bejag, dat we heel dikwels aantreffen in de poëzie van de Romantiese periode, die ons gaarne roeren wil door sterke tegenstellingen. Zo was het ook met het slotvers van *Kinderloos*.

TWEE LEVENSBEELDEN.

Wie kent niet, of heeft niet gekend, in de jaren van zijn jeugdbloei, de goudene glans, die dan over heel het leven uitgespreid ligt, en waarmee onze verbeelding ook de toekomst omstraalt:

Uit de wonderschone dreven
Van het onbekend verschiet
Klinkt een vlelend toverlied,
't Lied van 't jonge leven
Op zijn zachte melody
Wat al beelden en tonelen
Reizen de peinzende ziele voorbij!

Eigen ervaring stelt het best de echtheid van deze poëzie in 't licht.

En de teleurstelling, die altijd volgt op te hoog gespannen verwachting:

Stemmen van vervlogen jaren
Klagen somber in het rond
Als 't geruis der gele blaëren
Over dorre kerkhofsgrond.

Ook dat is verbeeldingrijk gezegd.

De dichter heeft dit vers: „Twee Levensbeelden,“ geschreven naar aanleiding van een schilderij: „The past and the future.“ Wij kennen die schilderij niet, maar verstaan toch goed, dat zij voorgesteld moet hebben: Een jonge dochter, uit wier hele wezen de blijde hoop van „'t wondere leven“ spreekt, en diezelfde persoon op later leeftijd, als al het lief en leed van dat leven over haar heen gegaan is: teleurgesteld; maar toch „in de vredige ogen geen traan van spijt.“

Wat de dichter ons hier in woorden uitbeeldt—wij kunnen ons goed voorstellen, dat hij het gelezen heeft in die twee geschilderde verschijningen. Hij heeft, dunkt ons, de schilder goed verstaan.

Maar bij de regel:

Neen, schoon door de storm verslagen,
De eedle ziele zal niet klagen
Om de hardheid van haar God! enz.

begint de dichter van het voorwerp zijner aanschouwing (de schilderij) af te dwalen, en onthaalt ons op afgetrokken beschouwingen, berijmde redenering. Dat is geen poëzie meer.

Tot het gebied van de poëzie keert hij pas terug in het mooie, laatste gedeelte:

Uit uw wondre kerkhofdrevén,
Schoon Weleer! o, ruist er niet
Ook een zucht, een stem en lied. enz.

Dit slotvers van II. is een mooie tegenhanger van het slotvers van I.

OP DE BERGEN.

Dit gedicht heeft een mooie parallelbouw, net als „'t Liedje van Verlangen.” Voor wie I. goed verstaat zal het niet moeilijk zijn de parallel van I. en II. in eigen woorden saam te vatten, want de dichter heeft ze mooi gevat en helder uitgedrukt.

Zie hier de nodige ophelderingen bij I: De Zwitserse Alpen zijn des zomers een woelig centrum van toeristen uit Amerika, Engeland en alle delen van het Continent. Een sterk aantrekkingspunt in deze prachtige bergwereld zijn vooral de dalen tussen het *Thuner* en *Brienzer* meer.

In dat lustoord vond de dichter hele rijen van hotels als paleizen, waarbinnen pracht en weelde heersten tot verrassing en verkwikking van de vermoeide reizigers. Onder die reizigers telt men allerlei „hoge gasten“: Baronnen en vorstinnen, Britse schonen, gnädige Gravinnen, enz. En die allen laten hun goud daar zo rijkelijk vloeien, dat de dichter het zelfs vergelijkt met het vloeien van een bergstroom. En dat toe-vloeiende goud boeit de arme Zwitser meer dan de schoonheid van zijn eigen land. (Meer dan de heilige boorden van het bergmeer Lac Lemman).

De Jungfrau is een hoge, met eeuwige ijs en sneeuw bedekte Alpentop—*blank en koud* dus. Daarmee vergelijkt de dichter de reizende Britse schonen.

De Grimsel is een andere Alpentop, die zijn grimmige naam juist daaraan dankt, dat hij *bar en hoog* is. Baronnen en vorstinnen vindt de dichter onder de toeristen die—altijd in figuurlike zin—nèt zo zijn.

Gnädige Gravinnen. Gnädige is een titulerend adjektief in 't Duits, voor vorstelike en hoog-adelike personen.

Sehnsucht is een smachtend, verlangen, dat—bij overgevoelige mensen—de ogen gauw vochtig maakt van aandoening, Daarom spreekt de dichter van een *sehnsuchts-meer* in 't oog.

Hoog van de Alpen neerziend op dat „zomerlustoord van de grootheid aller landen,” ziet de dichter de mensen als Lilliputters (wat zijn dat?) en het stadje als een klomp huizen door kinderhanden opgezet uit een Neurenberger speelgoeddoos. Neurenberg is een stad in Duitsland, waar het meeste speelgoed van de hele wereld gefabriceerd wordt.

Van *Hoog* tot *Koud* is één samengestelde volzin: ontbindt die, zodat zijn konstruksie u duidelijk wordt.

Let nu goed op de parallel tussen I en II.

„PIETEIT EN AESTETIEK" ÉN „ANDERS."

In het Hoofdstuk over De Génestet hebben wij ook gesproken van zijn godsdienst, en daaruit kan het duidelijk zijn, dat het z.g. Modernisme een subjektieve godsdienst is van *gevoel en aandoeningen*. Zo is het licht te begrijpen, dat de mannen van deze richting altijd sterk geneigd zijn, om godsdienst synoniem en één te maken met ons menselijk besef van schoonheid.

We kunnen dus uit beide versjes iets leren omtrent het gemoeds- en denkleven van De Génestet, en het hoort tot goede literatuur-studie, op zulke vingerwijzingen te letten. 't Blijft altijd: De dichter kennen uit zijn poëzie, en de poëzie weer beter te verstaan uit de kennis van de dichter.

Zo schreef b.v. de Duitse dichterwijsgeer Goethe over hetzelfde onderwerp, een vierregelig versje, dat, vertaald, luiden zou:

Wie Kunst en Wetenschap bezit,
Die *heeft* ook godsdienst;
Wie deze beiden niet bezit,
Die *hebbe* godsdienst.

Deze weinige regels zeggen ons kort en goed, wat in dit opzicht de opinie van Goethe was, en omgekeerd, kunnen ze ons weer tot hulp zijn, om andere verzen, van die dichter waar dezeltde grondgedachte inzit, beter te verstaan.

Naar zuiver literaire methode zijn we met bovenstaande aanwijzingen van de twee versjes af. Doch

Voor de jonge student kan het goed zijn, zich helder reken-schap te geven van zijn eigen opinie, als hij voelt, dat hij het niet eens is met zo 'n bewering.

Op de vraag van het eerste versje zou men de dichter kunnen antwoorden: Ware vroomheid is niets anders dan liefde voor *de volkomenheid der schoonheid*, die uit Sion is." (Ps. 50)

De Génestet zal zeker wel kennis genomen hebben van de studie van zijn tijdgenoot Macauley over Milton. Maar zou hij ook verstaan hebben, dat prachtig gedeelte, waar Macauley begint: We would speak first of the Puritans?"

„Their palaces were houses not made with hands; their diadems, crowns of glory which should never fade away."

Zo leefde in de Puriteinen een schoonheids-ideaal, ver uitgaande boven het alledaagse. En zou nu DeGénestet de echtheid van hun vroomheid in verdenking willen brengen, omdat zij zich keerden tegen zoveel kleine en fijne dingen, die wij thans mooi vinden en waar we misschien maar ál te veel mee dwepen. Beide rijmpjes van DeGénestet zijn goed beschouwd, niet anders dan vaag en oppervlakkig woordgescherf.

DE ENGEL BIJ HET GRAF.

Gij zijt niet heengegaan, gij heilige hemelbode,
Wiens nieuwe vredegroet, bij Jozefs grafspelonk,
Der droefheid, wenend om haar dode,
Weleer, in 't morgenuur, verrassend tegenklonk,

Dit vers is ondichterlik stroef van konstruksie. Drie naamvals vormen zijn hier opééngepak: *Wiens vredegroet*, *Jozefs grafspelonk* en *Der droefheid*. Zulke konstruksies mogen op hun plaats zijn in redenerend en betogend proza, in de dichterlike taal horen ze niet thuis: ze maken *abstrakt* wat *reëel* zijn moet. Let maar op, of ge het vers niet minstens tweemaal lezen moet om het te verstaan, terwijl toch de inhoud doodeenvoudig is.

Dit gedicht heeft in opvatting enige overeenkomst met: „t Was toch de Hovenier.“ Ziet ge die overeenkomst?

BIBLIA.

Een modern-theologiese beschouwing over de Bijbel.

De Bijbel, zoals hij daar ligt, is voor de dichter gelijk aan „de Albasteren fles,“ d.w.z. een vorm, die eerst verbroken moet worden. Dan stromen pas „de geuren des levens“ eruit.

In die overtuiging zijn de heren van de moderne richting duchtig aan 't breken en verbreken gegaan. Van de Bijbel bleef niet anders over, dan wat zij goed en bruikbaar vonden. Zij werden zelf de keurmeesters van wat openbaring zijn zal, en wat niet:

Eerst waar *mijn ziel* uit de vaten van aarde
't Hemelse goud had erkend en gezift,
Dáár, voor mijn ziel, kreeg ze leven en waarde,
De enige, heerlike, heilige Schrift.

De dichter houdt dus feitelijk *zijn ziel* voor „enig, heerlik en heilig“; want alleen wat *zij* uit de Bijbel zitt, is: „de enige, heerlike, heilige Schrift.“ Al het andere is, *vaten van aarde*, waarvoor alleen „vrezende, domme, afgodiese hoofden buigen als knechten!“

Wie zó het steunpunt voor zijn geloof in zichzelf gaat plaatsen, moet natuurlijk wel heen en weer geslingerd worden, zoals wij De Génestet dikwels horen klagen:

„Mijn geloof drijft als een strohalm, zwak en teder,
„Drijft henen op des twijfels vloed.“

NEEN.

Wekt dit vers ook enige innerlike gewaarwording bij u? Of roept het enige verbeeldingsvoorstelling voor u op?

Zo neen, dan is het ook *geen poëzie*.

Toch blijft het een kloek en manlik woord, zoals we er meer vinden in De Génestets verzen.

BIJ MEER-EN-BERG.

Het vorige vers „Neen,“ is pure zeggung van waarheden. Daarom zeiden we, dat het „geen poëzie“ is.

Maar hoort nu eens hier:

De morgen lacht, de koeltjes zweven,
De hemel straalt van liefde en licht;
Stil, statig uit de schone dreven
Rijst Meer- en- Berg, 't gewijd gesticht.

Dit gedicht is *uitbeelding* van *gevoelvolle waarneming*. Daarom is het poëzie.

Wie dit mooie vers goed aan zijn verbeeldingssoog wil laten voorbijgaan, leze nog eens de korte schets van dit landschap, die we gaven bij *De Liefste Plek*. (Pag. 92).

Midden in dat landschap, vol juichende *harmonieën*, staat Meer-en-Berg een krankzinnigen-gesticht met zijn schreiende *disharmonieën*!

NAAR DE NATUUR.

Hoe vindt ge de tekening van dit werkelijkheidsstafereeltje? En spreekt de diepe zin, die er in ligt, ook tot u? Kunt ge verstaan, waarom dit gedichtje één van De Génestet's beste verzen geacht wordt?

Om vers 2 te verstaan, moet men weten, dat in De Génestet's tijd de dorpsmeester ook koster van de kerk was, en in die kwaliteit de leiding van de begrafenissen had. De lijkbezorgers droegen toen een *steek* d.i. een hoed met een driepuntige rand.

KUNST EN EVANGELIE.

Wat De Génestet hier zegt, is niet slecht geredeneerd. Hij kon wel eens gelijk hebben. Maar wat doen we met zo'n *polemiek* in *poëzie*? Polemiek of redetwist is puur *verstandswerk*.

Ons gevoel en verbeelding hebben er niets mee uit te staan ohs innerlik besef wordt er niet door geraakt. Daarom is het geen poëzie, al staat het op maat en rijm.

DE SCHOENLAPPER VAN ALEXANDRIE

Een gedicht, dat zijn eigen geschiedenis vertelt, en zijn eigen moraal: *Ora et labora*, of: *Bid en werk!*

Welke deugden ziet ge in de verhaal-trant van dit gedicht?

De Génestet heeft op deze dichterlike vertelling de volgende Aant. gemaakt.

De kundige lezer—geen vreemdeling in de Kerkgeschiedenis—zal oordelen misschien, dat in dit gedicht de sombre, doch edele figuur van Antonius, „de vader der Monniken,” (A^o. 300), ten onrechte in een meer of min belachelik licht wordt gesteld. Maar wij doen opmerken, dat de bekende kluienaar hier niet als histories persoon wordt geschilderd, maar meer als *type* is genomen. Wie over de Antonius der historie een schone bladzijde wil lezen en een billik oordeel vernemen, zie de „Geschiedenis van het kerkelike leven der Christenen gedurende de zes eerste eeuwen” door W. Moll, Deel 1, pag. 56 volg. Voorts menen wij dat de toon, waarin het gedicht is geschreven, van-zelf werd bepaald door het karakter der geestige legende, die door Melancton, tot lering, wordt vermeld en naar ons oordeel vol is van de gezonde, Christelijke humor, in zijn natuurlike frisheid vaak ernstiger en diepzinniger, dan zoveel dat bij uitnemenheid voor ernst wordt gesleten en gehouden.

WERKEN, DENKEN, LEREN.

Weer een van die manlike, opwekkende woorden van De Génestet.

Ook hier geldt, wat we opmerkten omtrent het soortgelijk gedicht: *Neen*.

Innerlike gewaarwordingen wekt dit vers niet; verbeeldingsvoorstellingen roept het niet voor ons op: Poëzie is het dus niet.

't Vers is niet inbegrepen in het opgegeven (59-)tal. Wij voegen het eraan toe, om het 60-tal vol te maken, en . . . om het te laten meedragen als een wijze levensles.

Verschenen in „De Unie Lees- en Studiebibliotheek”:

Hulpboekje bij de Studie der Proza-stukken,

opgegeven voor

HOOGSTE TAALBOND- EN INTERMEDIAIR EKSAMEN, 1911,

DOOR J. KAMP.

Prijs 1/3 Postvrij

Uitgevers: Het Westen Drukkerij, Bus 196, Potchefstroom.

Verschenen in „De Unie Lees- en Studiebibliotheek” voor
Eksamens 1911:

De Sint Nikolaas Avond

VAN DE GÉNESTET.

Met Inleiding en Aantekeningen van J. Kamp.

Prijs 1/3 Postvrij.

Uitgevers: Het Westen Drukkerij, Bus 196, Potchefstroom.

DE UNIE

LEES- EN STUDIE-BIBLIOTHEEK,

Uitgave van

„Het Westen”-Drukkerij, Bus 196, Potchefstroom.

Potchefstroom, Januarië, 1911.

Tot heden zijn verschenen:

	postvrij
No. 1. <i>Eenvoudige Mense</i> , door J. Lub, gebonden in linnen band 3/3 In papieren omslag 2/3	
No. 2. <i>Donker Johannesburg</i> , door J. Lub, geb. in linnen band 3/3	
No. 3. <i>Oorlogs- en andere Gedichten</i> , door Oud-Pres. F. W. Reitz, geb. in linnen band ... 3/3	
No. 4. <i>Unie Kantate</i> , door Jan F. E. Celliers, with translation by H. G. Rawson ... 1/2	
No. 5. <i>Gesellige half Uurtjies</i> , door J. G. Engela, in linnen omslag 2/3	
No. 6. <i>De St. Nikolaas-Avond</i> van De Génestet, met Inleiding en Aanteek. door J. Kamp 1/3	
No. 7. <i>Zestig Verzen</i> van De Génestet, uit „Laatste der Eerste,” met Inleiding en Aanteekeningen door J. Kamp 3/-	
No. 8. <i>Hulpboekje bij de Studie der Proza-stukken</i> , opgegeven voor Hoogste Taalbond en Intermediair Eksamen. 1911, 1/3	

In voorbereiding zijn nieuwe uitgaven van prominente
schrijvers.

Verkrijgbaar bij uw Boekhandelaar of aan bovenstaand adres.